

20 Mayıs, 1974

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 059-39/1

Sayın Şükran Gözen,

Uyanış'ta, benim okulunuzda yaptığım konuşmayı ele alan yazınızı okudum. Öğretmen mi, öğrenci mi olduğunuzu bilmiyorum. Öğretmen iseniz, yazdıklarınız üzerinde durmak istemem, çünkü sizi yanlış anlamalardan ve saplantılardan kurtarmak artık benim işim değildir.

Eğer öğrenci iseniz, iş değişir; o zaman, bütün ömrüm boyunca yaptığım bir görevi yerine getirmek, bir başka deyişle ve daha açık olarak, dediğimi anlamayan, anlamamış olan bir öğrenciye, onu, tekrar tekrar anlatmaya çalışmak isterim. Onun için İzmir'e bir dahaki gelişimde, sizinle ve konuşmamı sizin gibi anlayanlar, daha doğrusu anlamayanlarla bu konu üzerinde durmayı bir meslek görevi sayarım.

Umarım ki benim o konuşmada Divan Edebiyatını hangi yönlerden ele aldığımı, az da olsa, içinizde anlayanlar bulunmuştur; yoksa boğuna nefes tükettiğime yandığım kadar sizi bir saate yakın kapalı tuttuğuma da gerekten üzülürüm.

İşin verirsiniz son olarak, öğretmen ya da öğrenci olduğunuza bakmadan size bir öğütte bulunmak istiyorum. Yazınızda benim Türk Dil Kurumu üyesi olduğuma ilişkin satırlarınızı gereksiz, anlamsız ve yakışsız buldum, sizin burası neyinize gerek.. Anlaşıyor ki Türk Dili Dergisi'ni hiç olmazsa benim oradaki yazılarımı okumuyorsunuz. Kitaplarımdan da haberiniz olmadığını anlıyorum.. Öğüdüm şu: Yaya yola çıkmayınız.

Yukarıda da belirttiğim gibi, ben yazınıza bir karşılık vermeyi aklımdan geçirmem. Ancak sizin yazınızdakilerde görmeye alıştığımız yüksekte ve bilgi bir üslûpla meydana gezindiğiniz bakarak öğrenci olabileceğiniz sonucunu çıkarıyorum. Ve onun için de bir öğretmenin öğrencisine yapması gerek olanı yerine getirmeye çalışıyorum, işte o kadar..

Bir gün daha uyanık olacağınızı, okul kitaplarının basma-kalip yargılarıyla yetinmeyerek kendi araştırmalarınıza dayanacağınızı, en önemlisi yazılarınızda daha bir yol-yordam gözetceğinizi umarak ve bunu dileyerek sözüme son veriyorum.

Ş. Uyan

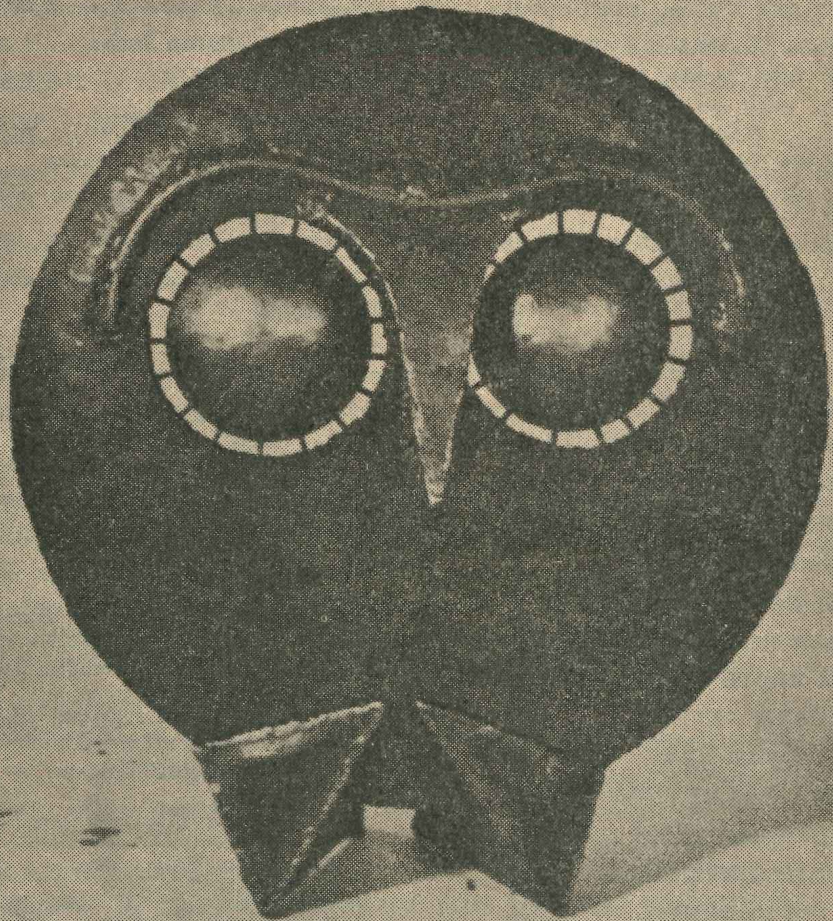
Çıkma: Bu mektubumu konuşmamı sizin gibi anlayanlara okumanızda yarar gördüğümü de ekleyeyim.

50

50 yılda

UYANIŞ

Metal : Baykuş

Y. Sami Gökgöz

İZMİR EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

★ Aylık Bilim Sanat Eğitim Dergisi ★ Yıl: 11 Sayı: 113 Mayıs 1974

UYANIŞ

AYLIK BİLİM, SANAT
EĞİTİM DERGİSİ

YIL: 11 SAYI: 113
MAYIS 1974

Kurucusu :

REŞAT POSTACIOĞLU

Sorumlu Yönetmeni :

İzmir Eğitim Enstitüsü
Öğrenci Derneği adına
I. ZEKİ ÖCAL

Yönetim Yeri:

İzmir Eğitim Enstitüsü
Buca - İzmir

Dizgi ve Baskı:

Karınca Matbaacılık Tic.
Koll. Şti. 35390, İzmir

Abone:

Yılda 10 sayı çıkar
Yıllık: 15 TL. Sayısı: 150 K.

(Basım Tarihi: 10.5.1974)

Bu Sayıda

ŞUKRAN GÖZEN
EDİP GÜNAY
BENGÜL İNCE
HÜSEYİN BEŞER
MEHMET TOPRAK
UMİT SÖZMEN
YAŞAR SAMİ GÖKGÖZ
ZEKİ TANIL
KERİMAN SAYMAN
AYTEN SARIKAR
SEMRA BALKUVVAR
SAADET KİŞİOĞLU
MEBRURE MUTLU
NEFİSE SÜRGEVİL
HÜLYA KAZIMOĞLU
ASUMAN DİNÇEL
FERDA BABA
NURAY KEMAHLI

HABERLER

Türkçe Bölümünün Küçük

Salon Toplantıları

YUNUS EMRE

29 Mart 1973 Cuma günü Türkçe II. sınıf öğrencileri, Yunus Emre'yi tanıtmak, incelemek amacıyla yaptıkları hazırlıklar sundular. Saat 16 da konferans salonunda başlayan çalışma iki saat sürdü. Edebiyat öğretmenimiz Orhan Soysal'ın yönetimi'e hazırlanan bildirimler, okunan şiirler dinleyenler için çok yararlı olmuştur; öğretmenlerimiz, arkadaşlarımızı kutlar, teşekkür'ler ederiz. Günün programını veriyoruz:

1. Açış konuşması — Ferda Baba
2. Yunus Emre'nin yaşamı — Şükriye Koçbay
3. Yunus'ta Tasavvuf — Fatma Everest
4. Şiir — Suzan İnce
5. Yunus'un Sanatı — Neriman Karadağ
6. Yunus'un Bektaşılığı — Güldane Güngör
7. Şiir — Asuman Eraslan
9. Yunus'un Dili — Necla Ertan
10. Şiir — Necla Olgun
11. Yunus'un Etkilendikleri ve Etkiledikleri — Nezahat Çuhaoğlu
12. Şiir Yorumu — Necla Ertan

KOMPOZİSYONLARDAN ÖRNEKLER

9 Nisan 1974 Salı günü, saat 16'da Sanat Tarihi odasında Türkçe III. sınıfın sunduğu kompozisyonlardan örnekler toplantısı da başarılı ve yararlı olmuştur. Bu toplantının programını da aşağıya ahyoruz:

1. Ondokuz (deneme) — Suna Arılan
2. Güler (fıkra) — Nebiye Sever
3. Nalât (fıkra) — Servet Binbir
4. Eller (şiir çözüm'emesi) — Selma Perçin
5. Ne İstensen Yaparım (şiir) — Füsün Taklak
6. Sürpriz (öykü) — Naima Avşın
7. Bilemediğimiz (şiir) — Güner Uzunoglu
8. Sancho'nun Sabah Yürüyüşü (öykü tanıtma) — Sevim Bandırmalhoğlu
9. Çıgırtkanla Görüşme (görüşme) — Semra Şapçı
10. An beni bir koz ile o da çürük çıksın (atasözü genişletmesi) — Neşe Kurtcebe

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 059-39/2

Bir Söyleşinin Düşündükleri

Şükran GÖZEN

Bundan kısa bir zaman önce Şair ve Edebiyat Öğretmeni Sayın Orhan Şaik Gökay, Enstitümüz Resim bölümünün sanat tarihi salonunda, Türkçe bölümü öğrencilerine Divan Edebiyatı ile ilgili bir konuşma yaptı. O sabah benim dersim olmadığın dan bu konuşmayı izleme olanakını buldum.

Sayın konuşmacı, genç öğretmen adaylarına, «her edebiyat öğretmeninden istedikleri fikirleri değişik bir ağızdan duyacaklarını» ifade ederek sözlerine başladılar ve hiç bir edebiyat öğretmeninden bu konuda iştirmediğimiz fikirleri ortaya attılar. Değişik fikirleri ileri sürmek, mesnetli ve sağlam olursa güzel bir şey. Söyleyen için, onları düşünebilmenin başkacaığı ve zevki var. Dinleyen için de o konuda değişik bir kapı aralanmış ve konu hakkındaki fikirler boyut kazanmış olur. Söyleşinin ayrıntılarına geçmeden önce bu sahada üst derecede bir öğrenim yapan genç öğretmen adaylarının karşısında bu derecede gürük fikrinin ortaya atılışını hayretle karşıladığımı belirtmek isterim.

Sayın konuşmacı birçok edebiyatçı ve edebiyat öğretmenin Divan Edebiyatını «bir saray, okur yazarlar ve belli bir zümrenin edebiyatı» olmakla nitelermelerine karşı olduğunu ortaya atıyor ve diyor ki: «Hayır, Divan Edebiyatı belli kişilerin değil tüm Türk halkının malıdır. Ben bu fikrimi burada kanıtlayacağım.» Hiç bir edebiyat otoritesinden duymadığım bu fikri iştir itmez irkildim. Fikrin kanıtlanacağı ise bana bir hayli ilginç geldi. Öyle ya bir sav (iddia) kanıtlanınca akan sular durur. Kanıt bız matematikle uğraşanların her günlük işidir. Bir fikrin kanıtlanması demek, o fikrin «iki kere iki dört eder» kesinliğiyle bilinen fikrere ve akıl kanunlarına dayanılarak çıkarılması demektir. Yani kanıt bir tümden gelişmel düşüncenin mahsulüdür. Gerçek bu iken konuşmacımızın bir iki örneklemeğe dayanarak, ileri sürdüğü kendi özne fikirlerini kanıtla dığını iddia etmesi, ya konuşmacının «kanıt»ın ne olduğunu bilmediğini ya da hitap ettiği kitlenin kanıt mekanizmasını tanımadığı vehmi içinde bir yuturmacaya heveslendiğini gösteriyor.

Konuşmacımız, böyle bir başlangıçtan sonra iddialarını - kendi deyimi ile - kanıtlamağa başladı lar.

Birinci kanıt unsuru olarak, sayın konuşmacı «Divan Edebiyatının hüküm sürdüğü zamanlarda terzi, helvacı, şekerçi, yorgancı gibi medrese görmemiş kişilerin divan şiiri yazmaları ve edebiyatın tüm halkın malı olduğunu gösterir» dediler. Saray ve medrese çevresinde ömrünü sürdürmüş birkaç esnafın dillerine, o çevrenin etkisi ile arapça ve farsça sözcükler karışmış olması doğaldır. Bu kişiler dil güçlüğü - ki en büyük güçlüktür - böylece aşınca zamanın elit tabakasına ulaşma özentiisi için de Divan şiiri yazmaya heveslenebilirler. Çevrele-

rinde bu tür şiiri işite işite, onun müziğine ulaşmış olmaları da bu konudaki başarılarının sebebi olabilir. Bu olgu, bu tür şiirin halkın malı olduğunu göstermez. Bir kere bu şiirin doğum yeri halkın bağı, dili de halkın dili değildir. Halk demek, saray ve medrese çevresindeki birkaç esnaf demek değildir.

Konuşmacımız «o çağdan kalma mezar taşları üzerinde bu tür şiirlerin varlığını» ikinci kanıt unsuru olarak gösteriyorlar. Halbuki şiirli mezar taşları ile süslü mezarlar saray çevresinde yaşayan varlıklı kişilere aittir. Tarih boyunca fakir halk, hangi maddi olanakla ölülerine böyle süslü mezarlar yapacak? Halka ait olmayan mezarların üzerinde bu tür şiirler bulunması, apaçiktir ki bu tür şiirin halkın şiiri olduğunu göstermez.

Konuşmacımız, üçüncü kanıt unsuru olarak da diyorlar ki: «Divan Edebiyatının halkın malı olmadığını iddia edenler, dilinin konuşulmadığını, sözlüksüz anlaşılmadığını ileri sürüyorlar. Halbuki bu, nedenlerin en son akla geleni olabilir. Bir şiirin hazinesini açmak için ille dil gerekmez. Bakkal dili ile şiir dili aynı olmamıştır bugüne kadar. Onbeşinci yüzyıla ait bir Türk atasözü «Dışı kürk, içi Türk» der. Burada Türk «kaba, cahil, köylü, hoyrat» anlamlarındadır. Demek ki, din konuşulan dil olması yetmiyor. Özel anlamlar gerekiyor gözüm için. Dil o denli önemli değil, şairin hayaline arkadaşlık edemiyorsak şiirini anlayamayız.»

Burada ileri sürülen fikirleri anlamak bile güç. Örnek çözüldü ve yaldızlı laflarla bezenen bu fikri soyduğumuz zaman bir abes ile karşı karşıya kalıyoruz. «Bir şiirin hazinesini açmak için ille dil gerekmez»miş. Bu ne demek? O halde şiirden dahi çekip çıkaralım, geriye ne kalır? Duygu, düşünce ve hayallerimiz ifade edebileceğimiz dil. Dil aracılığı olmadan şairin hayaline nasıl arkadaşlık edilir? O halde şair, kendi duygu, düşünce ve hayallerine halkın arkadaşlık etmesini istiyorsa, halkın dili ile yazmak zorundadır. Halkın dilini «Bakkal dili» diyerek küçümseyip, ayrı bir şiir dilinin varlığını iddia edenler, saray çevresine hitap eden fildişi kuleye kapanmış olan divan şiirinin dışına çıkamazlar ve halka hitap etmenin mutluluğuna eremezler. Tüm yaşamımız şiirin konusudur. Öyleyse şiire giremeyecek bir tek sözcük bile tasavvuf edilemez. Zamanımızda Türk şiiri yoksul Anadolu halkının çilesini bir şiirin dizelerinde dile getirirken «bakka! diline» ait sözcükleri pekâlâ kullanıyor. Müdafaaası yapılmak istenen Divan şiiri, okur yazarlarla, halkın dilini keskin bir biçimde birbirinden ayırmıştır. Bugün Türk Dil Kurumunun çalışma'arı, o çağdan artakalan bölümü onarmak, köylü kenti, okumuş, okumamış tüm Türk halkının dil birliğini te-

(Devamı 24. Sahifede)

PSİKOLOJİK DANIŞMA

Yazan : Curt BONDY

Çeviren : Edip GÜNAY

Gazi Eğitim Enstitüsü

Müzik Öğretmeni

3. BİR VAK'A

Bir psikolojik danışma servisinin çalışmalarını açık amaç için aşağıdaki VVerner VV. araştırmasını, anne baba ile yapılan danışmayı ve yapılan tedaviyi örnek olarak veriyoruz (6).

VVerner, bir ilkokulun üçüncü sınıfında okuyan, bulunduğu çevrenin durmadan huzurunu bozan bir çocuk. Kendisine karşı olduğunu hissettiği ve haksızlığa uğradığını zannettiği zaman sert tartışmalar yapmakta, döğüşmekte ve hattâ kız arkadaşlarını bile döğmektedir.

VVerner okulda, disiplinsiz davranışları ile dersi bozmaktadır. Okul başarısı orta düzeydedir. Özellikle okuma - yazma geriliği vardır. Evde ise anne baba otoritesine boyun eğmekte fakat özellikle kendisinden iki yaş büyük olan ağabeyi ile kavga çıkarmaktadır. Sonuç olarak VVerner'in bulunduğu her yerde kavga veya döğüş çıkmaktadır.

Dokuz yaşındaki VVerner, Psikolojik Danışma Servisine yaptığı ilk ziyarette tatlı ve uyanık bir izlenim bırakmıştı. Nazik, açık kalpli ve biraz da yabancı bir çevrede bulunmaktan dolayı çekingendi. Beden gelişimi ise on bir yaşındaki bir çocuk gibiydi. İri, sağlam ve biraz da şişman.

Vak'a yazarm, Hamburg Üniversitesi Psikoloji Enstitüsünde yönettiği danışma servisinin çalışmalarından biridir.

I — Sosyal Çalışma Uzmanının anne ve baba ile yaptığı geniş captaki görüşme ile, ailenin du-

rumu, çocukların ruh ve beden gelişimleri, aile fertleri ile ilişkiler, öğretmenler ve çocuğun arkadaşları hakkında aydınlatıcı bilgiler elde edildi. Sosyal Çalışma Uzmanının raporunu aşağıya alıyoruz :

VVerner, beş çocuğun ikincisidir. Anne ve baba tarafından daima «büyük» diye çağrılan kensin den iki yaş büyük ağabeyi Jörg'ten başka üç yaşında, iki biraz küçük üç kız kardeşi vardır. Baba 39 yaşında usta bir terzidir. Kendisine ait olan bir moda mağazasını yönetmektedir. Anne 36 yaşında olup diplomalı terzidir. VV. ailesi Berlin'dir. 1960 yılında göç ederek Kiel'e yerleşmişlerdir. O zaman VVerner üç buçuk yaşındaymış. Ailesi ile birlikte Doğu Berlin'den göç ettiklerinde, VVerner'in kardeşlerine daima «feci günler» olarak tanıttığı Batı Berlin'deki ilk haftayı, bir göçmen yurdunda geçirdiler. Kiel'e yerleştiklerinin ilk yılında baba VV. karısı ile birlikte, ailesi ve kendisi için kısa denilebilecek bir sürede işlerini yoluna koydu. Gittikçe yükselen yaşama düzeyleri nedeni ile aile, Kiel şehri içinde oradan oraya ve her defasında daha iyi bir yere taşındı durdu. Bu nedenle VVerner üç kez ana okulu değıştirdi. Bu taşınmalar nedeni ile de ilkokul ikinci sınıfta bitinlemeye kaldı. Bugün aile, kendilerinin olan bir villada oturmaktadır. VVerner ve Jörg ise aynı yatak odasını paylaşmaktadır.

Anne uzun yıllar, baba ile birlikte mağazada çalıştı. Sonra ken dini evine ve çocuklarına adadı. Kocasının, kendisini işlerine fazlası ile vermesinden ve hafta sonu tatillerinde bile çalışmasından şikâyetçidir. Çocukların eğitimlerinin bütün ağırlığını böylece omuzlarına yüklenmiş olmaktadır. Kendisi aklımda hayat dolu bir kadındır. Fakat ev işlerinin ağır yükü onu çok yormaktadır. Bayan VV. yıllardır mide rahatsızlığından şikâyetçidir.

Ailenin, yabancı çevreye, özellikle dostane olmayan çevreye karşı kendi aralarında sıkı bir dayanışma kurmaya çalıştığı görülmüyor. Aile erken yaşlardan başlayarak çocukların, evin bütün üzüntü ve mutluluklarına ortak olmalarına dikkat ediyor. Diğer taraftan onlardan kendilerine düşen görevleri ve davranışları yüklenmelerini istemiş, anne ve babanın yükünü azaltmak içindir de. Öyle görünüyor ki, onlardan istenilen hizmetler, bazen elde olmayan nedenlerle bir çocuktan beklenmemesi gereken şeylerdir. Sözgelimi, annesi midesinden rahatsızken, yeni doğmuş olan kız kardeşine bakmayı üzerine almak zorunda kalıyor. Anne tarafından uygulanmış, hak ve görevlerin paylaşılmasına dayalı eğitim tarzının, baba tarafından içtenlikle desteklendiği anlaşılıyor.

VVerner'in gelişimi hakkında :

VVerner kolayca dünyaya gelmiş. Bebekliğinde sakin bir çocukmuş.

İlk çocukluğunun gelişimini, kendisi ile sık sık karşılaştırılan ağabeyinin koltuğunun altında, onun himayesinde geçirmiş. VVerner ancak iki yaşında iken konuşmayı, yürümeyi, çişini ve kakasını söylemeyi öğreniyor. Komşu çocuklarının oyun gruplarına, daha ilk yaşlarda iken kolayca giriyor. Diğer çocuklarla olan ilişkilerindeki güçlükler ilk kez alıştığı çevreden uzaklaşması ile başlıyor. Önce çeşitli okullarında ve sonra ilkokulda da çocuk gruplarının dışında kalıyor. Kızıl saçları ve dikkati çeken Berlin Şivesi ile alayların ve saldırıların hedefi haline geliyor.

VVerner yedi yaşında ilkokula başlıyor. İkinci sınıfta iken şimdiki okuluna geliyor.

Anne ve baba çocuğun orta düzeydeki başarısından memnun değiller. Bu yüzden daha çok çalışmasını istiyorlar ve VVerner'in ev hayatı için daha geçerli yasaklar koymak istiyorlar.

Anne ve baba çocuğu nasıl görüyorlar?

Onun sevimli ve merhametli bir çocuk olduğunu, yardım etmeyi sevdiğini, sevdiği insanların yoluna ölmeye hazır olduğunu söylüyorlar. Gerçek ilgi ve yeteneklerinin pratik alanda olduğunu, teknik kişilerde ve maharetini gerektiren işlerde becerikli olduğunu, bir gün babasının işini üzerine devralacağını söylüyorlar. Spora karşı çok ilgisi olduğunu, çok iyi bir futbolcu ve çok iyi bir yüzücü olduğunu anlatıyorlar. Bütün bunların yanında özellikle annesinin üzerinde durduğu dağınıklık ve ihmalciliği var. VVerner tertip ve düzeni zorla yapıyor ve üstünü başını temiz tutmaya değer vermiyor.

Çabuk alınıyor ve kızıyor. Sonra da ne yaptığını bilmiyor. Alınanlığı ve kavgacı huyluluğunu bilen sınıf arkadaşları onu suçlu duruma düşürünceye kadar

Konuğumsun Gel

Seni usuma konuk ettim bebeğim
Sana seçtiğim evrene koş gel
Oyna beynimin bebeleriyle bebeğim
Çabuk boy verip kökleşeceğin toprağı gübreledim
Hızla büyüyecek, büyüyeceksin
Usumun ellerinde sarıp sarmalanarak
Sana sevgiler aşılacağım ve umutlar
Odan hep aydınlık olacak
Kapıların pencerelerin açık
Eğer güneş dışarda ise çık git
Hiç tutmam seni
Durma git
Karanlıklar bize göre değil.

Bengül INCE

uğraşiyor ve kıskırtıyorlar. Arkadaşları ile olan ilişkilerini, anne ve baba rahatsız edici bir durum olarak kabul etmiyorlar. Bir çocuğun çevresi ile iyi ilişkileri kendisinin kurması gerektiğine inamıyorlar, ve VVerner'in sınıfındaki pozisyonunu elde etmesi için mücadele etmesini öğrenmesini istiyorlar. Nezaket sınırları içerisinde kalarak, bunalımdan kurtulması, sükunet bulması için ne yapması gerektiği konusunda ise söyleyecek birşeyleri yok.

Anne ve baba VVerner'in davranışlarına, sert tedbirler almaksızın bir anlayış getirebilmeyi deniyorlar. Aşırı yaramazlıklarına karşı en geçerli eğitim aracı özellikle yemek yasağıdır. Çünkü onun için yemek yasağı, yasakların en ağıridir.

Anne ve baba ağabeyi ile olan rekabeti azaltmak, kıskançlık duygularını yatıştırmak için, ikisinin vücutta eşit güçte olduklarını söylüyorlar ve onlara aynı şekilde davranmak istiyorlar. Ama anne ve babaya göre, gene de «büyük», çoğu zaman daha anlayışlı, becerikli ve tatlıdır.

II — Doktorun raporunda şöyle deniyor: Vücutta kendi yaşına göre çok iridir ve kafatasının çam-

ı da geniştir. İç organlarının ve sinir sisteminin muayenesinde hastalık belirtileri bulunmamıştır, beyinde organik bir hasar görülmemiştir.

Burada vücutta sağlam bir çocuk vardır ve doktor muayenesi durumu bir katı getirmemektedir. Fakat doktor, işbirliği yaptığı diğer uzmanlarca bilinmesini olanak olmayan, vücuttaki arzulara ve gelişimindeki kusurlara ilişkin görüşlerini onlara bildirmelidir.

Hastanın kişilik yapısı tanımlanmak isteniyorsa, danışma hipotezleri kurulacaksa, ana baba ile danışma yapılacaksa doktor muayenesi mutlaka yapılmalıdır. Eğer psikolojik temellerin bir yerinde veya doktor muayenesinde, beyin organik yapısında herhangi bir hastalık kuşkusuna varsa, psikolog doktorun veya doktor psikologun dikkatini bu noktaya üzerine çekmelidir. Bir çok danışma servislerinde, ilke olarak her çocuk ve her genç doktor tarafından muayene edilir.

(6) Vak'a'nın yayınlanabilmesi için anne ve babadan izin alınmıştır.

Ülkemizde Okul - Aile İşbirliği

(Geçen sayıdan)

UYGULAMA :

Okullarımızda, yukarıda özet olarak belirtilen resmî mevzuat açısından okul - aile işbirliği çalışmalarını sürdürülmektedir. Elbette bu çalışmaların pek çok yararları vardır. Fakat, öğrencilerin eğitim - öğretim gereksinmelerini sürekli olarak karşılamadığı bir gerçektir. Genellikle veli - öğretmen buluşması azdır. Veli, daha çok dönem sonlarında çocuğunun notunu öğrenmek için öğretmene uğrar. Yapılan toplantılarda alınan kararların eğitim amaçlı olanları uygulamada pek yer almaz. Daha ziyade midde olanak sağlama amaçlı çabalar başarılı sonuçlar verirse de, zaman zaman bunların da tavsadığı olur.

Okullarımızın kemiyet ve keyfiyet yönü ile randımanlarını yükseltmek ancak, öğrenci, öğretmen, idareci, veli öğelerinin «her şey daha iyi eğitim - öğretim için» amacı etrafında daima iş için kaynaşmış bir bütün olması ile sağlanacaktır.

Nitekim, ortam hazırlandırsa okullarımız her zaman başarılı sonuçlara ulaşabilir. İşte bir örnek:

«Yıl 1958. Sektiz yıldır Aydın Atçakasabasında ilkokul müdürü olduğum. Velilerle işbirliğimiz çok iyi idi. Yıl içinde beş, altı toplantı yapmıştık. Çoğunluğu çiftçi olan velilerimiz, sektez derslikli okulun su, elektrik, ders aracı gibi noksanlarını giderdiler. Her veli yardımlarının sonucunu okulda gördükçe seviyor, gurur duyuyordu.

«Sınıflarda öğrenci yetmiş kadar yükseldi. Bu kabarık mevsim okulun gücü yetmediği için çift öğretime gidildi. Bundan sonra gününü daha çok sokakta değerlendirilmeye zorunda kalan çocuklar, çift öğretimin etkisiyle ortaya çeşitli sorunlar çıkardı. Velileri bu durum rahatsız etmeye başladı. Çift öğretimin kaldırılması için konuşmalar oldu. Çift öğretim veliler arasında günün konusu olmuştu. 8000 nüfuslu kasabanın ikinci bir okula ihtiyacı olduğunu, çocukları için bunu mutlaka yapmak gerektiğini savunan veliler çoğalmıştı. Daha önce halk, öğretmenlerin rehberliği ile harekete geçmiş, bir ortaokul da yapmıştı.

«Biz öğretmenler de yeni bir okulun yapılmasını çok istiyorduk. Halkın bu fikir ortamından faydalanmak mümkündü. Sözü geçen bazı verilerle temas ettik. Onlara bir toplantı yapacağımızı, amacımızı, halkın istekli oluşunu belirttik. Toplantıda, bazı teklifler ortaya atmalarını kendilerinden rica ettik.

«Bir pazar günü, velilerle kasabanın parkında toplantı yapmaya karar verdik. (Nisan 1958) Sekiz yüz veli vardı. Bunları başka yere toplayamazdık. Toplantının daha ilginç olması için açık oturum şeklinde yapılmasını, bir taraftan da çay içilmesini düşündük.

«Park tamamen dolmuştu. Sekiz yüz veliden gelmeyen çok az kişi kalmıştı. Veli olmayanlardan da gelen çoktu. Ben konuşmayı açtım. Eğitimin, öğretimin, çift öğretimin zararlarını anlattım.

Öğretmen arkadaşlardan konuşanlar oldu. Veliler yavaş yavaş söze karışmaya başladılar. Velilerden Enver Çelebi ile Fikri Cakalın konuşmaları halkı coşturdu. Topluluk hemen orada yeni bir okul yapmaya karar verdi. Yarından tezi yok taş, kum harırlığına başlanacaktı. Toplantıda bulunan Belediye Başkanı Şükür Demirayak'tan okul için bir arsa göstermesini istediler. Başkan yarın meclisi toplayıp karar alacağını, sonucu bildireceğini söyledi de halk itiraz etti. Şimdi istiyorlardı. Çoğu var olan belediye üyeleri hemen orada toplandılar. Okul için kararlaştırılan altı dekarlık arsayı halka bildirdiler. Bir veli, ev yaptırmak için biriktirdiği taş okula vereceğini söyledi. İlk konuşanlardan Enver Çelebi, okutacağı yemekli mevlüdü bıraktığını, şekerle okutacağını, yemek masraflarını bin lirayı okula vereceğini duyurdu. Halk iyice coşmuştu. Hemengeli sağlamak ve işleri organize etmek için dört kişilik bir komisyon seçildi. Bunlar yeni okulun yapıtırma derneği kurucuları olarak görevlendirilmişlerdi. O gün alınan kararlar hemen uygulanmaya başladı.

«Ertesi sabah okul yerinde gördüğüm manzara gözlerimi şaşırttı. Halk sabah namazı işbaşı yapmış, bayraklarla süslenmiş yirmi beş traktör, kırk kağı ile harıl harıl çalışıyorlardı. Bir gün içinde okula yetecek kum ve taş yığıldı. Derneğin kurucuları ile bir taraftan tüzük hazırlandı, resmî işlemler tamamlandı. Bir taraftan da yardım kampanyası açıldı: Kasabanın zengini, fakiri

Hüseyin BEŞER

emeği ve parası ile okul yapımına koştu.

«Millî Eğitim Müdürüğünden okul planı istendi. Çünkü yirmi gün içinde derneğin sekiz bin lirası birikti. Binaya hemen başlanması isteniyordu. Temel atma töreninde Vali ve çevre kaymakamları da bulundular.

«O günlerde Atça arazisinde sulama kanalları ağılıyordu. Devlet Su İşleri tarafından satın alınan kanal arazisine halk tarafından daha önce pamuk ekilmişti. On beş yirmi gün beklenirse pamuklar toplanabilecekti. Validen, Devlet Su İşleri Müdüründen rica ettik, Dileğimizi sevinçle karşıladılar. Böylece pamuklar derneğimiz tarafından toplandı. Öğrencilerimizle pamuk toplama, temizleme işlerine yardım ettik. Böylece derneğe, pamuktan on altı bin lira gelir sağlandı.

«Devletten ve başka yerlerden alınan yardımlarla inşaat devam ettirildi. Sonunda bir sene içinde Atça, beş derslikli bulunan modern bir okula daha kavuştuk. Yeni okulumuz aile - okul işbirliğinin eseridir. Say. 3-5» (Anı, Nazilli - Sümer İlkokulu Müdürü Ali Özdemire aittir.) (Kaynak: Okul - Aile İşbirliği Nasıl Geliştirilir - Hüseyin Beşer).

DAHA GÜÇLÜ OKUL - AİLE İŞBİRLİĞİ İÇİN :

Örnek anıdan da anlaşılacağı gibi, en büyük görev öğretmene düşmektedir. İhtiyacı benimsetme, daimi kolaydan zora gitme, velilerin ilgilerinden yararlanma, okul, aile, çevreyi bir bütünlük içinde ele alma, doğal liderlerden yararlanma, velileri daima motiveleme, uyarma, onların genel kültürlerini geliştirme, her türlü faaliyetin, yardımlaşmanın sonunda

değerlendirmeye gitme, gerektiğinde başarıları kutlama gibi mühim işlerin organizmesini öğretmenin sürdürmesi zorunludur. Bu da öğretmenin rehberlik ve toplun psikolojisini çok iyi bilmesi, uygulaması ile sağlanabilir.

Ülkemizde daha güçlü okul - aile işbirliği için ayrıca :

1 — Resmî mevzuattaki birlik, dernek kurul hizmetleri tek isim altında birleştirilmeli. Böylece ilgililerin güç ve emeği daha iyi sonuç verecektir.

2 — Öğretmenin başarılarının saptanmasında okul - aile işbirliğine katkısı, en çok puanı alınmalı.

3 — Bu yönlü parlak hizmetler radyo, televizyon, basın tarafından sistemli olarak topluma tanıtmalı.

4 — Okul - aile işbirliği konusunda kaynak pek azdır. Günümüzün ve toplumumuzun koşullarına uygun düşecek biçimde bu alandaki yayın çoğaltılmalı. Yazacaklar teşvik edilmeli.

5 — Bilimsel bulgulara dayalı çalışmalar sürdürülen rehberlik hizmetleri okullarımızda verimli kuruluşlar haline gelmeli.

6 — Amaçlara eğitim - öğretim ilkelerine yönelik olmayan konular, çalışmalar okul programlarından çıkarılmalı. Öğretmenlerden aile işbirliği içinde daha az, daha öz ve öğrencinin kişiliğini geliştirici görevler istenmeli.

7 — Öğretmen okullarımızda geleceğin öğretmenine meslek formasyonu verilirken toplumumuzun yapıcı, sosyal işleyişi ve ilerdeki görevini en iyi biçimde

nasil sürdüreceği konuları daha yeterli öğretilmeli.

8 — Okul - aile işbirliğinde başarılı görülen öğretmen, veli zaman zaman anılmalı, ödüllendirilmeli.

9 — Velilerin okullardaki örgüt eğitime daha yararı olmaları için, onların görgülerini, bilgilerini arttırıcı yaygın eğitim hizmetleri uygulama, verim bakımından geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR :

- 1 — Eğitim Psikolojisi - İbrahim Ethem Başaran - 1971
- 2 — İlk okul Programı - 1968
- 3 — Ortaokul Programı
- 4 — Okul - Aile Birliği Yönetmeliği
- 5 — İlkokullar Yönetmeliği
- 6 — Orta ve Lise Yönetmelikleri
- 7 — 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu - 1961
- 8 — Cemiyetler Kanunu
- 9 — Okul - Aile İşbirliği Nasıl Geliştirilir - Hüseyin Beşer - 1965
- 10 — Öğretim Metodu ve Uygulama - Vavut Binbaşoğlu - 1969
- 11 — Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri - H. Ahmet Aytuna - 1958
- 12 — Okul - Aile İşbirliği Nedir ve Nasıl Sağlanır - Çeviren İbrahim Yurt - 1964
- 13 — Okul - Aile Birliği Dergileri.

Atatürk'ün İzinden Ayrılmamalıyız

Mehmet TOPRAK

Kanunî Süleyman devri, Osmanlı İmparatorluğunun en güçlü ve en görkemli devri idi. Kanunî Süleyman'ın Birinci François'a gönderdiği mektup, sonsuz bir gücün ve güvenin doğduğu görkemli bir gururu ifade ediyordu, (bilindiği gibi, Kanunî Süleyman, Birinci François'ın tahta geçmesini sağlamıştı). Fakat, bu son derece güçlü ve görkemli görünüşün altında, gerileme ve çökme tohumları da yavaş yavaş filizleniyordu. Kanunî Süleyman devrinde, Osmanlı ordularının Viyana kapılarında dayanmasıyla, Osmanlı devleti en yüksek noktaya erişmişti, fakat bu en yüksek nokta aynı zamanda kaçınılmaz bir gerilemenin başlangıcı olmuştu.

Kara Mustafa Paşa, 1683 yılında, Viyana'yı ikinci kez kuşattı, fakat yenilgiye uğradı. Böylece, Viyana kapılarında itibaren bir duraklama ve gerileme dönemi başladı. bu dönemi kesin bir çökme dönemi izledi. Osmanlı Devleti, güçlü bir iç cephe - aslı unsuru kuvvetlendirmek suretiyle güçlü bir iç cephe meydana getirmede ve böyle güçlü ve sarsılmaz bir iç cepheye dayanmak olanağında yoksun olduğu için, silâh gücüne dayanan dış cephe Viyana önlerinde yenildikten sonra, kendisini bir türlü toparlayamadı ve kaçınılmaz sonuna doğru hızla yuvarlandı. Osmanlı Devleti, duraklama ve gerileme dönemlerinde, tamamiyle kendi kabuğuna çekilmişti; Avrupa'da gittikçe artan bilimsel ve teknik gelişmelere, ve gittikçe yerleşen milliyetçilik akımlarına tamamiyle yabancı kalmıştı. Oysa ki, Avrupa artık es-

kisinden çok farklı idi. Osmanlı Devleti, eskiden, örgütçülük gücü, silâh sanayii, ticaret ve ekonomi bakımlarından Avrupa'dan çok üstündü. Fakat, Osmanlı Devleti, XVI. yüzyıldan itibaren, bu üstünlüğünü tamamiyle kaybetmişti. Rönesans akımları, ve bunlara dayanan milliyetçilik akımları, aynı zamanda, yeni bilimsel ve teknik ilerlemeler, Avrupa'da yepyeni bir dünyanın doğmasına neden olmuştu. Osmanlı ordularının saldırıları karşısında, Avrupa'da millî gruplaşmalar meydana gelmişti; Avrupa devletlerinde, ortak düşman karşısında, millî birinçle birlikte Avrupa'da yepyeni bir dünya doğuyordu. Barutun keşfedilmesi Derebeyliğe son vermişti. Matbaacılığın keşfedilmesi, kültürel, bilim'in, demokratik ve insancıl düşüncelerin hızla yayılmasına sağlıyordu. Fakat, Osmanlı padişahları bütün bu yeniliklere, bilimsel ve teknik gelişmelere, ve milliyetçilik akımlarına karşı kayıtsız kaldılar.

Atatürk'ün deyimi ile, «Osmanlı padişahları, elde ettikleri büyük zaferlerden sarhoş olarak Avrupalılarla ilişkilerini kestiler». Osmanlı Devleti, âdeta kendi kendine yetme zihniyeti içinde, ve kendini savunmadan ibaret bir şartlama içinde, kendi kabuğuna çekilmişti; teokrasi düzenine, tamamiyle Orta Çağ'a özgü, Şeriatçı, gerici ve tutucu bir toplum düzenine bağlanmıştı. Gerileme dönemindeki bozgunlar, dinsel bağnazlığı, ulema sınıfının Saray üzerindeki etkisini daha da güçlendirdi.

Osmanlı Devleti Yenigirilerin ve ulema sınıfının (Şeyhülislâmların) baskısı altında, bütün egemenliğini kaybetmişti; bütün memleket anarşi ve kargaşalık içine sürüklenmişti; Anadolu'da, Celali İsyanları gibi, yer yer ayaklanmalar meydana geliyordu. Osmanlı İmparatorluğu artık çok me döneminde girmişti. Tanzimat hareketi ile birtakım islahat yapıldı; fakat bunlar tamamiyle ters sonuçlar doğurdu.

Avrupa'da uyanan milliyetçilik akımlarını yakından izleyen yabancı unruklar, birer birer ayaklanarak Osmanlı İmparatorluğundan koştular ve bağımsız birer devlet haline geldiler. Balkan Savaşı felâketini Birinci Dünya Savaşı izledi. En sonunda, Osmanlı İmparatorluğu tamamiyle parçalandı. Ulema sınıfının ve Osmanlı Padişahlarına Türkiğü küçük görmesi, Araplığı savunması, — dolayısıyla, Arapların milliyetçilik davasına, ve Osmanlı İmparatorluğunu paylaşmayı amaç edinen Emperyalist devletlerin sinsî emellerine hizmet etmesi —, Osmanlı İmparatorluğunun parçalanmasında büyük rol oynadı. Fakat, Osmanlı İmparatorluğunun parçalanmasını gerçek nedeni, Osmanlı Devletinin gerçek anlamda millî bir devlet olmamasıydı, yani «aslı unsur», Türklerin egemenliğine dayanan millî bir devlet olmamasıydı. Böylece, en sonunda, son Türk toprakları da düşmanlar tarafından yer yer işgal edildi. Hiç bir kurtuluş ümidinin kalmadığı bir anda, «Türk tarihinin sesini duyan», Türk milletin Kaderine egemen olan Türk tarihinin çağırısına uyan, Ana-

dolu Türklüğünün büyük ve soyulu bir millet olduğuna inanan Mustafa Kemal Anadolu halkının başına geçti ve onun bağımsız, yepyeni ve özgür bir millet halinde yeniden doğmasını sağladı.

Burada, şu noktayı belirtmeyi gerekli görüyorum: Milletler ve imparatorluklar da, tıpkı canlı varlıklar gibi, aynı biyolojik kanunlara göre — fakat bu kanunlar esrarlı bir oluşla her milletin tarihini onun Kaderine dönüştürür, — doğarlar, gelişirler, ve sürekli olarak yaşamalarını ve var olmalarını sağlayacak olan uygarlık ve kültür eserlerini yarattıktan sonra ya ölümler, çökerler, ya da çağdaş uygarlığın zorunluklarına göre yenileşmek ve içten değişmek suretiyle yaşamaya ve var olmaya devam ederler.

Osmanlı Devleti de, aynı şekilde, biyolojik ve tarihsel kanunlara göre, doğmuş, genişlemiş, bir imparatorluk halini almış, en yüksek noktasına erişmiş, en yüksek uygarlık ve kültür eserlerini yaratmış, sonra, aşağıya doğru inişle duraklama ve gerileme dönemlerine geçmiş, ve en sonunda çökme dönemine girmişti. Özellikle Kanunî Süleyman devrinde, Türk ve İslâm mimarisi, felsefe ve edebiyatı son derece gelişti. Bâki ve Fuzûlî gibi büyük Türk şairleri Arap ve İran edebiyatına dayanan değerli eserler yarattılar. Dâhi bir sanatçı olan Mimar Sinan da, Türk ve İslâm sanatının en büyük eserleri olan eşsiz câmileri yarattı. Çeşitli alanlarda meydana getirilen sanat eserleri, Türk ve İslâm sanatlarının, İran ve Arap, ve Bizans etkilerinin, yaratıcı ve artistik bir sentez ve bölünmez bir şekil (form) bütünlüğü içinde ifade edilmesinin somut ürünleridir.

Bu sentezi (bileşimi) ve bu şe-

kil bütünlüğünü ve özgürlüğünü, gerçek birer Müslüman olan Türk sanatçıların millî dehası ve millî duyarlığı yaratmıştır. Türk ve İslâm sanatçıları, Türk'e özgü duyarlık, tarihsel özgünlük ve bilinçaltı binamizm ve yaşama tutkusu ile, İslâm dininin yaratıcı, aşkın (transandan) ve evrensel özünü eserlerinde, — bu eserler isterse Arapça veya Farsça yazılmış olsun, isterse, sadece Allahın yüceliğini ve iman gücünü konu olarak alsınlar, — bölünmez bir ruh, sentez ve şekil bütünlüğü içinde birleştirmişler ve bu eserlere bir birlik ve özgünlük vermişlerdir. Bunun için, bağımsız bir Türk tarihinin ve dolayısıyla, Türk sanatının olmadığı, ancak İslâm tarihinin mevcut olduğunu, ve Türk tarihinin geniş İslâm tarihinin içinde önemsi bir İslâm zihniyeti içinde erimiş bir bölüm meydana getirdiğini iddia eden, ve böylece Türk sanatını Arap ve İran sanatlarına mal eden bazı yerli ve yabancı tarihçiler ve bilimliler gerçeğe aykırı ve şüpheli bir davranış içindedirler. Bunların ne kadar haksız, tarafçı ve bilim zihniyetinden uzak olduklarını anlamak için, örneğin, İslâm inancı ve dünya görüşü ile Türk ruhunun, duyarlığının ve özgün tekniğinin plâstik bir bütünlük ve sentez meydana getirmesinin taşlaşmış ve heybetli bir kitle görünüşünü almış, canlı bir ifadeyi eserler yarattılar. Dâhi bir sanatçı olan Süleymaniye Camisini, İslâmın ruhu ile Araplığın özgün ifadesini birleştiren Ezher Cami-

sini birbiriyle karşılaştırmak yeterli. Fakat, Anadolu'nun dışında, hal kedebyatının ve halk müziğinin dışında gelişen Saray edebiyatı ve Saray müziği, dil, duygu, zevk, ve düşünce bakımlarından, tamamiyle yozlaşmış, köksüz, gayri millî (milletle aykırı) ve kozmopolit bir zihniyeti ifade ediyordu.

Diğer yandan, Ormanlı bilimlileri, ulema sınıfı, Batıda gelişen bilimsel ve teknik yeniliklere takılmıyorlardı, çünkü, «aslı unsur» yani Anadolu Türklerinin bilinçlenmesinden, kendi benliklerini kavramasından, dolayısıyla, Batıda bilimsel, milliyetçi ve özgürlükçü akımların etkisiyle ayaklanmasından korkuyorlardı (bunun içindir ki matbaa ancak üç yüzyıl sonra Osmanlı ülkesine girebildi ve, padişahın fermanı ile, matbaayı Türklerin değil, ancak Yahudilerin ve Ermenilerin kullanmasına izin verildi). Aynı zamanda, ulema sınıfı (özellikle Şeyhülislâmlar), salt kendi çıkarılarını düşünerek, dini siyasete alet ettiler, yani dinle devlet işlerini birbirine karıştırmaya başladılar, dolayısıyla, devlet adamlarının ve padişahlarının her türlü yenileşme ve islahat yapma girişimlerine, — «Şeriate uygun değildir; caiz değildir; kâfir işidir» gerekçesine dayanan fermanlar çıkarmak suretiyle, — her zaman engel oldular. Böylece, Osmanlı İmparatorluğu, tam bir çöküşe doğru hızla yuvarlanıyordu.

EYLÜL'de DOĞU

Ümit SÖZMEN

Resim: I.

Eylül başlarında Turgutlu'dan yola çıktık. O güne dek Ege'den çıkmamıştım. Akdeniz'den Güneydoğu'ya doğru gidecektik. Arabada beş kişiydik; dayım, yeğenim, annem, babam ve ben. Ege'den güneye doğru indikçe alışık olduklarım dışında gördüklerim merakımı çoğaltıyordu. Hava, yazın can çekişen sıcaklarından birini yapıyordu, ağaçlar taze yeşilini yitirmiş, tozlu yapıklarını sıcak yelde güçsüz güçsüz sallıyorlardı.

Gördüğümüz ilk değişiklik giysiler oldu. Güneye doğru, erkeklerin ayağında kara salvar görmeğe başladık, Anadolu kadını ise her yerde ayrı bürüntüler ama aynı boyun büküklüğü içindeydi. Gözleri her yerde suskun ve göz yuvalarının derinliğinde uzak uzak bakıyor, çizgileşmiş dudaklarını bıçak açmıyordu.

İlk konak yerimiz Marmaris'ti. Akşam üzeri vardık, bulduğumuz otele sivrimsnek yüzünden yatamadık da, arabada sabahladık. Geceleyin düş gibi bir görünümü var kendin. Deniz boyu ıpsız. Bu ıpsızlıkta suyun kıyıya çarpıp geri çektiği çalkaların tatlı hissettiren, dinlemek diskoteklerden sızıp gecenin suskunluğunu kirleten tenekelerin gürlütüsünü dinlemekten daha güzel Kıyıdaaki sandalların suda küçük cuplayışlarıyla oynayışları, yıldız kesen gök, gecenin yürek yalayan ılık dili... Herşey çokgüzeldi ama yollar ıpsızdı. İnsanlar güzelim doğayı bırakıp diskotek denen kokulu deliklere tıkanmışlar, eğleniyorlar diye her türlü soysuzluğu yapıyorlardı. Marmaris'te doğal görüntünün dışında sözü edilecek birşey yok, sapık gezginler «Turistik» denen pahalı yerler, bir sürü eğlenti yerleri, antik eşya dükkânları...

Marmaris'te birlikte iklimin sucul ahaliptusları da başladı. Bu ağaçların ince uzun yapraklarının gölgelediği bir ağaç tüneli bizi Muğla'ya kadar götürdü. Güneş, ağaçlar arasından bir zörünüp bir kayboluyor, keskin ışıklarını gözlerimize fırlatıyordu.

Lokantalar girilmeyecek kadar pahalı bir yerde, biz de bagaja konserve do'durduk. Yelden sakınmak için hendeklerde pişirdiğimiz gücür gücür tozlu çorbalarla kendimize şölen verip, sürülmüş tarialara yatıp öğlen uykuları çektik.

İkinci durağımız Silifke'ydi. Adana'nın boğucu sıcaklığının aynı bulduk burada. Sıcak, toprak-

tan dalga dalga yükseliş solugumuzu daraltıyordu. Gece otele sıcaktan duramadık, çamurlu çamurlu akan Göksu ımağının sesinde serinledik. Güney sıcaktı, toprak susuz, ağaç çibil, yel kavurucu.

Tarlalar'da Güneyin en canlı doğasal güzelliğini bulduk. Gözlerimize tepelerden bakarken ovalara düşüyor, ovalarla birlikte bir dönüyordu. Karıların insanı ezen görkemi karşısında göz kesiliyor, bakışlarımız yükselerek tırmanırken, arabamızı aşım kendimi onların doruğunda buluyordum. Gök karanırken yaprakları koyulaşan yaşlı çınarların arasında han kesilen güneş, pembeleri morları, kırmızıları dört bir yana pervasızca savuruyordu. Yemeklerini bu görünümde yemek insanı iki misli doyurur. Yerlere serdiğimiz battaniyelerin üzerine uzanıp, gelip geçen dağ köylülerini söze tutuyorduk. Önce bizimle konuşmaya çekiniyorlar, sonra açılıyor. anlamadığımız bir ağızla bir sürü şey söylüyorlardı. Sümlüklerini çeke çeke, salça ekmek yi'yen yalınayak çocukların, sağlıklı parlayan yanakları utangaç bir gülümseyiş ile geriliyordu. Dellerini kirli dudakları üzerinde gezdirip, kurumuş saçları yalarken zorla söylettiğimiz adlarını sıkıla sıkıla geveliyorlardı. Sonra yine hayvanlarına binip asfaltın kenarındaki tozlu yolda ipince ilerleyip gözden yitiriyorlardı. Akşam yelinin uçuşturduğu diz boyu otlar, ağaçlar, çalılar güneşi uğurlayınca biz de yollara düzülürdük.

Adana koca bir kent, insanları kent koşullarında yozlaşmış fır dönen gözler, yalancı dilleri var. Çoğu yaban, ilkel. Bunu pide yaptırarak üzere dinlediğimiz lokanta kapısında daha iyi anladık. Başımızda erkek olmasaydı, bize sokak artasında saldıracaklardı. Adana'nın bitiminde bir p'aj var, insanlar denizin de, kumsalın da rengini bozmuşlar. Uzaktan gördüğümüz uçan bir sürü paçavranın çadır olduğunu plajın kearından geçerken anladık. Kumsalı güneşte güneşte yanacağım diye cıbil sibil uzanıp, gözlerine göstermelik bilimsel kitap örten, karlılarını gözlerle çömertçe sunan, ak saçlı, ak favorili, göbekli adamlar ve bu ortama girebilmek için çocuktan yetiştirilmiş kibar yosmalar doldurmuştu.

Kumlara yayılan pörsümüştü etlerin terli koku-

larını sanki burnumda duydum. Çıplak bedenini göstereceğim diye ya da çıplak beden göreceğim diye kendilerini insan idrarının bulanıklaştırdığı pis denize girmeye zorlayan bu insanlar, bana tiksinti veriyordu. Onlara inat Adana'yı geçtikten sonra, atladığımız anda boyu gecen derin, mavi sulara gömdük kendimizi. Böylece denizin deniz rengi olduğu bu yerde suyan ve güneşin tadını özgürce attık.

Sonra Güneydoğu'ya girdik, denizden uzaklaştıkça ağaçlar ve toprak cıbillanıyordu. Otların yerini dikenler, tepelerin yerini dümdüz, uzanan kıraç ovalar alıyordu. Urfa - Birecik ovasındaki yo'da anımsadıkça şimdi bile üzüntü duyduğum bir olay geçti. Bir köpeği ezdik. Hayvanın arabanın altında yitişiyi birlikte duyduğumuz haykırış bizi arabadan dışarı attı. Ben önce imnek istemedim ama kahrolası insan merakımı üstün geldi. Hayvan ölmüştü. Kirli sarı karın, kanlı toprağa belenmişti. Babamla dayım onu kenara çektiler ama keşke hemen gitseydik oradan hayvanda yolda kalaydı. Hiç olmazsa çalılardan fırlayıp analarının ölü memesine saldırın eniklere görmezdim böylece. Bundan sonra gezi bana verdiği tadı yitirdi, sık sık kötü bir uykuya dalıyor konuşmuyordum.

Birecik yolu taş tarlası. İrili ufaklı bir sürü taş, arada daha büyük taşlar görüyorduk, önlendeki insana benzeyen şekilleri görünce bunların ev olduğunu anladık. İnanmak gerekir ki kasabaları bile doğunun kentlerine eşit, batıdan gelmiş insanların bunların birer konut, içindekilerin de insan olduğunu kabullenmesi hayli zordur. Dayımnıyolda gelişigüzel kaldırdığı bir taşın altında kaçışın akrepleri görünce, bu insanların ne koşullarda yaşadığını daha iyi anladık.

Gördüğümüz yerlerin içinde en ilginç bulduğum Birecik'ti. Yeni ün yapan Kelaynakların yurdu burası. Oranın halkı bu kuşlara gemişden çıkardıkları bir sesle «kelaynak» diyorlar. Ama bu ünlü kuşları göremedik, zamanları değilmiş. Yıkık Birecik kalesinin, kayalaşmış duvarları üzerindeki yuvalarını gördük ancak. Birecik tarihsel bir yer, sokakları o denli dar ki, iki eşek karşılaşıncaya büyük bir trafik sorunu doğuyor. Evlerin duvarları bu daracak yolun iki yanında kale surları gibi yükseliyor. Pencereleri şaşılacak kadar küçük, kapılardansa ancak iki büküm geçebildik. Buranın ne denli eski bir yer olduğu kemerli sokaklardan anlaşılıyor, yerlileri bu sokaklara «kabalı» diyor. Birecik'te büyükçe bir evin önünde gördüğümüz iniz lüstüklü, tozlu bir «Murat» tan başka hiç otomobil görmedik. İnsanlar merkeple

ya da yaya olarak geziyor, ancak alışkın ayakların düşmeden yürüyebileceği yollardan hayvan sidiği ile kara sular akyordu. Bu ilkelğin içinde beni en çok şaşıratan insanların yabancılarla karşı ilgisizliği oldu. Kentli olduğumuz hemen anlaşıldığı halde, sokakta oynayan çocuklar bile bize bakmadılar. Bunu kadına olan alışkanlığa bağladık. Burada kadınlar erkeklerin çalıştığı işlerde çalışıyor, erkek gibi alım - satım yapıyorlardı, karşı cinsi bu denli aralarında görmeğe alışık adamlarda kadına kentli bile olsa dönüp bakma gereği duymuyordu. «İşte uygarlık bu» dedim.

Ulu binalar, yazıklar, pavyonlar... değil, herşey ucuz, mal katıksız, insanlar mertti, doğuyu çok sevdim. Gelenek ve göreneklerini pek az fazzalattırarak günümüze dek getirmişlerdi. Angaryacı, düzenbaz kent insanları insan avlamak için kenti yeğ tutuklarından, batılılar da ortamlarından kopup gelemediklerinden burası temiz kalmıştı. Daha iyi bir yaşayışı düşünmeyen, acularından başka acun aramayan bu insanlar, parayı yalnız karınlarını doyurmak için gerekli buluyor, işlerini insana hayranlık veren bir koşullanma içinde tertemiz yürütüyorlardı.

Urfa'da şu pek ünlü Halil Rahman Camiini gördük, orada büsbütün şaşırım. Havuzdaki irin rengi suyun içinde bir sürü balık kaynaşıyordu, renkleri, yosun rengi gözleri insan gibi bakan, azmanlaşmış bir sürü balık. Onlar için özel olarak hazırlanmış nohutlar yem olarak satılıyor, balıklar büyük bir kurumla gelip yemleri «lüfen» yiyor, kocaman kuyruklarını hantal hantal sallayarak uzaklaşıyorlardı. Balıklıklaştırmış suda bezgin yüzüyor kocaman gözleriyle animist (Animizm - Canlılık) insanları tanıyorlardı. Bunların pek ünlü kutsal balıklar olduğunu biliyordum. İnsanların ta klan yaşamından beri getirdikleri «tabu» fikrini daha bırakmadıklarına şaşırım. Ayakkabı boyacısı, cın bakışlı kara çocuk bir kaç yıl önce bir askerin bu balıkları tutayım derken taş kesildiğini gözlerini aç aça anlatıyordu. Artık uygar doğu değil, zavallı doğu karşımdaydı. Kebabı katıksız, bol ve ucuz yapmaları güzeldi ama kişilerin böyle şeylere inanacak denli dar düşünmeleri bizi deli etti. Yüzlerce insanı doyurabilecek sayıda, yıllardır beslene beslene senermiş, balıklıktan çıkmış, bu insan balıçlı parazitlere tiksintiyle baktım.

Dönüşümüz Gaziantep'ten başladı, yolda öyle çok fıstık ağacı vardı ki, bir salkım aşırıp, şipşak arabaya atladığımızda, bıyık altından gülerlek batıdan geldiğimizi düşünüyordum.

Sanatçım ve eğitim

50 YILLIK TÜRK HEYKEL SANATI

Sanatçı Dost,

Sana bu kez de «50 yıllık Türk Heykel Sanatı»ndan söz etmek istiyorum.

İlkin, günümüz Türk Heykel Sanatına değinmeden, 1923 le yeniden doğan Cumhuriyet Türkiye'sine kısaca bakmak gerekecek: Cumhuriyetten önce sosyal ve dinsel geleneklerimiz, anıtsal görünümünde ya da gölgesi yere düşen heykel yapıtı ortaya konulmamasında önemli bir itici etken olmuştur. Dünya uygarlığının beşiği olmuş olan Anadolumuzda o günlerin Türk Heykel Sanatına örnek olarak, sadece, mimariye bağlı taş işçiliği ile, sadeleştirilmiş yazı kompozisyonlarından oluşan mezar taşları gösterilebilir.

Giderek bağnaz ve tutucu iğgüdülerden arınıp doğaya ve insan özgürlüğüne yönelme, Cumhuriyetle olasılık kazandı. Artık sanatçı, sosyal bir varlık olarak, doğa içi ve doğa dışı - dilediğini yapma ve yaratma özgürlüğüne kavuştu Cumhuriyet döneminde. Kültür, batıya yönelik bir yaşama biçimi, bir yaratma çabası olarak ele alındı. Sevinç ve keder, sanatçının şekil verme hamuru oldu. Büyük

Yaşar Sami GÖKGÖZ
İzmir Eğitim Enstitüsü Öğretmeni

Kurtarıcı'nın söylediği gibi: «Sanatkar toplumun hayat damarlarından biri...» olmaya yöneldi.

Batıya yönelme ilkin Batı sanatçıları yurdumuza çağırıp, onlara anıt yaptırmakla başladı işe. İlk kez Viyana'lı Krippel 1926 yılında Saraybur'nundaki Atatürk'ün heykelini bronzdan yapıp dikti. 1927 de «Ankara Ulus Atlı Atatürk Anıtı»nı, 1931 de «Samsun Anıtı»nı, 1935 de de Afyonkarahisar «Zafer Anıtı»nı yaptı. İtalyan Canonica ise, 1927 yılında, Ankara Etnografya Müzesi önündeki «Zafer Anıtı»nı, 1928 de Taksim «Cumhuriyet Anıtı»nı, 1932 de İzmir «Atlı Atatürk Anıtı»nı yaptı. Avusturya'lı Anton Hanak ile Alman Josef Thorak ise beraberce 1935 yılında Ankara «Kızılay Güven Anıtı»nı yaptılar. Daha sonra, 1937 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisine öğretici olarak getirilen Rudolf Belling ise, Cumhuriyet dönemi ilk Türk heykeltraşlarına hocalık etti. Anıt olarak da İsmet İnönü'nün Taksim Gezisi'ne konulmak üzere «Atlı Bronz Anıtı» yaptı.

Sevgili sanatçı dostum, bu Avrupa'lı yontucu ve öğretici heykeltraşlar döneminden sonra meydan Türk heykeltraşlarına kaldı.

İlkin, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim ve Heykel Bölümlerinde öğretmenlik yapanlar 1172 sayılı Akademi Kanununu zorlayarak kendilerine: Doç. ve Prof. ünvanlarının verilmesini sağladılar. Sonra ne mi oldu? Olan şu Cancağızım, Türkiye'de resmi de heykeli de sadece «BİZ» yaparız dediler. Gel gör ki, bugün de aynı kanıdadırlar. Kendilerinden olmayanların yaptıkları resimleri ve heykelleri küçümserler, dudak bükerek. Dışarıya, «Çağdaş Türk Resim ve Heykeli...» diye sadece kendilerini götürürler. Bu kez de Avrupa'lı «Siz, Türk resim ve heykelini değil, bizi bize getirmişsiniz...» diye dudak bükerek.

Hüner bu kadarla da kalmadı dostum. İl ve ilçelerimize dikilecek Yüce Atatürk'ün heykeli büstlerinin yapımını ve bu yolda kazanç sağlamayı da tekellerine aldılar.

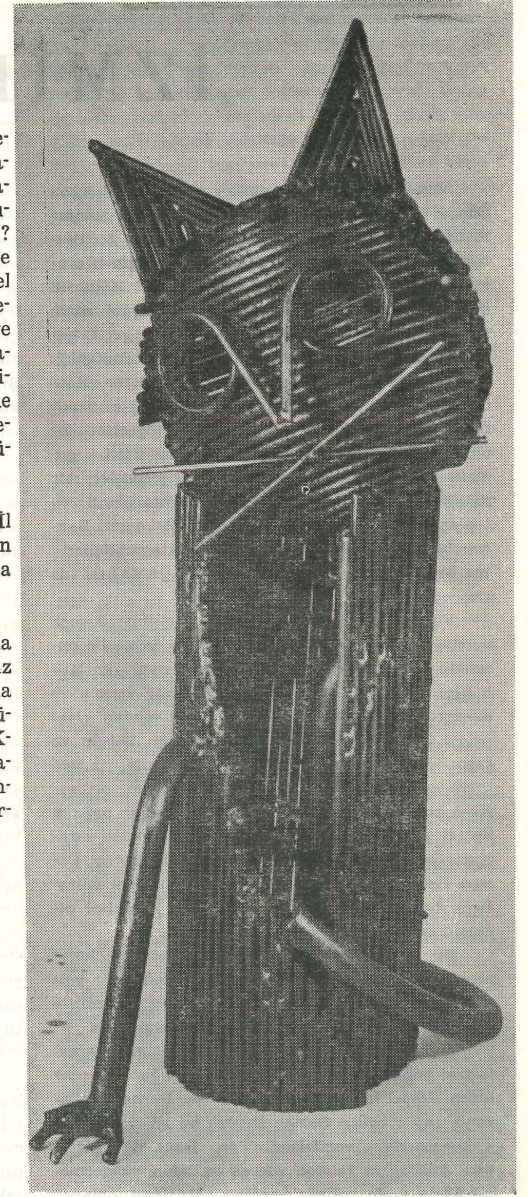
Sanatçı dostum, gözünü korkuttum ama beni bağışla. Tüm bu tutarsız ve anlamsız ilkel «Sanat Politikası» içinde yine de yarına güvenle ve bilinçle gidildiği bir gerçek. Günümüz Türk Heykelciliğini bu «BÜYÜKLÜK» leri içinde çağdaş form ve biçime dayalı, yepyeni arayış ve anlatım yolunda olanları da yok değil. Yeter ki ezilmesinler, horlanmasınlar, inançlarını yitirmesinler.

Şimdilik bu kadar yazdım.

Kal sağlıklıca!

Y. SAMİ GÖKGÖZ

DEMİR: KEDİ

İZMİR

Sevdiğim ve iyi bir eğitici olarak tanıdığım Osman BENER, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğünde bulunuyordu. 27 Mayıs'tan sonra bu dostum İzmir Namık Kemal Lisesi Müdürlüğüne, sonra da İzmir Buca EĞİTİM ENSTİTÜSÜ Müdürlüğüne getirilmişti. Bu sıralarda dostluğum adam akıllı peklenmişti. Aradan epeyi zaman geçti, günün birinde Osman Bener Millî Eğitim Bakanlığı Başmüfettişliğine atandı. İzmir'den ayrılıyor Kendisi güçlü bir matematikçi idi. Bu sebeple İzmir merkez okullarındaki aynı branşın öğretmenleri onu çok sever ve beğenirlerdi. Şerefine TILLA gazinosunda bir akşam yemeği tertiplemişler, bir nezaket gereği olarak beni de davet etmişlerdi. Bu toplantıya yarım saat kadar geç katılabildim. Bakım ki tüm okulların kaburluğu matematikçilerinin hepsi orada. Aralarında meşhur ÇAKALOZ da var.

Bu toplantıya geç kalışımın sebebini kısaca açıklayayım. Ne onların benden ve ne de benim onlardan haberim var. Tesadüfe bakın, aynı gün Millî Eğitim Müdürlüğünden istifaya karar vermiş ve dilekçemi de yazmıştım. Ziyafete katılmadan evvel evime uğradım. Eşime bu hususu açtım. Düşün ve taşın, dedim. Ben bir ziyafete gidiyorum, ertesi günü konuşur, kararlaştırır ve posta aram, dedim. Koşa koşa ziyafete katıldım. Bu topluluğundan haberi yoktu. Yedik ve içtik. Bir arata sözcü sıfatıyla ÇAKALOZ konuşmaya başladı. Muhatabı Osman Bener olması gerekirken sözü döndürdü dolandırdı, bana getirdi. Samki istifamdan haberleri olmuşturcasına...

Bu konuşmanın bir yeri tüm tazeliğiyle hafızamda. «Bu vilâyete birçok kıymetli müdürler geldi ve gitti. Fakat, TANIL kadar İzmir'e, İzmir'den de ZEKİ'ye bu kadar yakışamı olmamıştır!...»

Zaruretle söz aldım. Biraz evvel eşimle kararlaştırdığım istifamdan o vakit topluluğu haberdar ettim. Hepsini birden kızdılar bu işe. Derhal Ankara'ya tayin edilen Osman Bener'i bu işi durdurması hususunda vazifelendirdiler. Bana da ertesi gün Ankara'ya telefon ederek bu işten vazgeçmemi âdeta emir halinde istediler. Maalesef onların dediği oldu. Bu dostlarımla bu sıcak ilgilerini ve sevgilerini kıramazdım.

ZEKİ TANIL

Ertesi sabah olmuştum; Bakan'ın Yat İşleri Genel Müdürü Şakir Beyi telefonla aradım. Vazgeçtiğimi bildirdim. Zaten uzun süreden beri ayrılmama isteğimi biliyorlardı. Umum Müdür son derece sevindi. Zira bu karşık günlerde İzmir'i kâna yükleyeceklerini bilemiyorlardı. Şu dünyanın garipliğine bakın, aradan epeyi bir süre geçmişti. Ne yazık ki, aynı genel müdür, o zamanın Bakanı RAŞİT HATİPOĞLU'na dayanamadı!.. Neden? Çünkü politikaya var işin içinde. Şu dünya kimsese kalmıyor vesselâm!

Millî Eğitim Müdürlüğüm sırasında bir nebze negriyat konusuna da uzanmıştık. Bu işin yöneticisi muavinlerimden Abdurrahman ORHUN'du. Bu arkadaş güçlü bir edebiyatçı olmakla beraber sosyal konulara karşı da uyanık ve ilgili idi. Nitekim ilimiz dahilindeki her çeşit öğretmen dernekleriyle yakinen ilgilendir ve bazı faaliyetlerine katılır, bu suretle hem kendisini tatmin eder, hem de idaremin temsilciliğini yapardı. Bu arada il çapında neşredilen İMBAT dergisinin çıkmasına öncülük etti. Bu dergi uzun süre intişar etti. Burada hepimizin yazıları yayınlandı. Genel görünüş, muhteva ve varış haliyle Türkiye'de yayımlanan bu biçim dergileri ikinci plâna iten bir varlık haline gelmişti. Yaşar Nabi'nin VARLIK'ı gibi.. Hem dairedeki işlerini aksatmıyor, hem de bu zevkili çalışmalarını yürütüyordu. Bu eser, bu arkadaşımın kıymetli emeğinin mahsulü idi. Bunun'a da yetinmiyerek ilköğretim öğrencilerine yararlı olabilecek bir düzeyde çocuk dergilerinin de nehrine tevessül Maalesef bu da uzun ömürlü olmadı. Fakat tüm bu hizmetlerde Orhun'un sosyal ve yazı âlemindeki büyük gücünü, yeteneğini ve ileri mánadaki becerisini, mesleki hafızamın kıymetli anıları arasında yer almakta ve bu dostumun bu biçim faaliyetlerini de takdirde yad etmek isterim.

Eskişehir'de iken dostluk peyda ettiğim bir arkadaşım vardı. Yüksek Orman Mühendisi olan ve sonradan istifa ederek ayrılıp kereste ticareti ile meşgul olan Hasan Pertev'le sık sık buluşur ve özellikle edebî sahadakiengin bilgisi ve şiir okumaktaki büyük gücünü lezzetle dinleyerek günümüze geçirir ve dinlenirdik. Bu dostumun ağzından bir türütü eksilmeyen Fuat Edip BAKSI adını sık sık

duyar ve O'na olan hayranlığını iştir dururdum. Bu zatı tanımak ve dinlemek, bende ihtiyaç haline gelmişti. Talihin büyük bir cilvesi olarak İzmir'e tayin edildikten sonra ilk işlerim arasında bu dostu aramak, görmek ve tanımak oldu. O vakit Namık Kemal Lisesi edebiyat öğretmeni idi. Bekardı. Seneler sonra çok şükür evlendi. Halen emekli olup Yüksek İslâm Enstitüsünde zevkini devam ettirmek ihtiyacıyla öğretim üyesi bulunuyor.

Bu dostu dinlemek ve hele formda olduğu gününe rastlarsan doyum olmaz onunla geçen saatlerin tadına. Ağıza uygun ku'ak ve kulağı uygun ağızı hem arar, hem de pek sever. Her tarafı şiri-yet halindedir. Onunla buluştuğumuz vakit tahririme kapılarak çuşaçu okuduğu şiirleri, anlattığı fıkraları dinlerken mest olduğum muhakkaktır. Ne yazık ki, dilediğim kadar O'nu bol bol göremiyorum ve onunla doyumuzluğum'a başbaşa kalamıyorum. Bayramlar ve yılbaşları birbirimize ancak yazışmalarımıza razı kılıyor beni. Meselâ bir kartında diyor ki: «Men tâ senin yanında dahi hasretim sana...» Ve yine bir yılbaşı tebriğini aşağıya ahyorum:

— Zeki Tanıl Ağabeyime —

Aynı şehirde miyiz? Doğrusu şahit ister;
Bu halimiz gurbetten, derin hasretten beter!
Ölüme kapırmadan yıpranmış postumuza,
Hergün yılbaşı olsa, arasak dostumuzu!
Çok uzun ömürlerle, Yılbaşı kutlu olsun,
Bütün günlerin gibi günlünü sevinçle dolsun.

Fuat Edip Baksı

Uzun süren Millî Eğitim Müdürlüğü alanındaki anılarımı yazarken imkân nisbetinde klasik biçimden ve kuru kuru laflardan kaçınmaya itina gösterdim. Yoksa her ilin payına düşen rakam'arı koşturmak mümkün. Örneğin, zamanında şu kadar okul yeri alındı, şu kadar okul yapıldı. Şu kadar öğrenci geldi ve gitti. Şu kadar meslek toplantısı yapıldı. Şöyle konuşuldu, böyle konuşuldu, gibi... Rakam'ara dayanan ve büyük grafikler çizen bilgilerin sıralanışı hem anılarımın gayesine uygun düşmez, hem de okuyucularına bu rakamlar hiçbir şey kazandırmaz. Eğer böyle bir yolu tutmuş olsaydım yıllarca sayfalar bu işe yetmezdi. Esasen bu biçimde rakamlarla ifadesini bulan işler, tüm millî eğitim müdürlüğü vazifesini gören arkadaşların başından geçen malûm yığınlardır. Bu yazılarımda değişik olaylara, özellikle ilgili olduğum bazı şahısların ele alınması suretiyle, mesleğin tipik ve karakteristik olaylarına değinmek gereğini ortaya koymuştum. Dosyaların arasında inşaat alanında gösterdiğim başarılarından ötürü, öğrenci çoğaltmak ve sağlamak yönünden epeyce takdir ve teşekkür

mektupların bulunmaktadı. Bunların hemen hemen hepsi maddesel çalışmaların birer neticesidir. Öteden beri mesleki ve idari anlayışında kemiyetten ziyade keyfiyete değer veririm. Bir binanın inşası ko'aydır. Fakat toplum yapısında ruh ve insan inşası, bu işin gerçekten doğru ve zevklisidir. Gençliğimden beri böyle bir ideali içimden duyurdum. Plânlı çalışmak ve kemiyete dayanan rakamlara itibarı terkedersek keyfiyet mefhumuna değer verilmesi mut'aka gerektir. Çok şükür ANAYASA'mız sayesinde devlette ve milletçe çalışma yoluna 1960 yılından sonra girdik. Bir de şu keyfiyet ve kemiyet işini ayırt edilebilsek, kurtulacağız galiba. Çünkü toplumda hâlâ rakamların konuşturulması suretiyle değerlendirilmeğe gidilişi acı bir gerçektir. Şimdi sormanın sırasıdır: Halen Türkiye'de şu kadar okulumuz ve öğretmenimiz var, diyoruz. Çok iyi ve seviyor, mütemadiyen de bu rakamlara alış tutuyoruz. Acaba aramızda vasıfta ve fonksiyonda, yeterli okulumuz kaç tane dir? sorusunu beraberce soralım ve elde edeceğimiz neticeye göre kendimizi tesbit etmek ve çalışmalarımızı daha arttan bir hız içinde yürütme mecburiyetimiz karşımıza çıkmaz mı?

İşte her ile ait anılarımın tesbitinde bu şüphe-i ve aldatıcı rakamları konuşturmaktan kaçındım. Patenti bana ait olmak üzere ve zaman zaman da arkadaşlarıma söylediğim bir sözü burda korkmadan, kimler darılırsa darılınsın, umur etmiyerek bir kere daha tekrar edeceğim.

Türkiye'de istatistikî tarifi şöyledir: «Yanlış rakamların doğru toplamdır.» Bugün ileri milletler çok doğru istatistiklere dayanarak geleceklerinin hesaplarını yapmakta ve ona göre plân hazırlamaktadırlar. Bizde öyle mi ya! Beni bu konuda soruşturmaya ve tartışmaya davet edeceklere, elimde saklı çok acı ispat'amalar mevcuttur. Onun için bütün dostlarıma, kemiyetten ziyade keyfiyet üzerine müstenit çalışmalar temenni ederim.

Yine lâfi uzatık galiba. Vadiden epiyce ayrıldık gibi geliyor bana. Yine biz İzmir'imizin dönelim. Koca İzmir'imizin yığın halindeki işlerine dalmış ve hayhuy içinde çalışmalarımız sürüp gidiyordu. İşlerin çok uğundan ve istemiyerek gayri nazik bir davranışla dostlarımızı arayıp bulmak ve görüşmek kabul olamıyordu. Seyahat ve toplantılar dışında odamı boş gören olmamıştır. Hasta bir insanım. Belli zamanlarda ilaçlarımla muntazaman almak zorundayım. Odama bakan bir kadıncağız vardı. Bu endişe'rimi yakından bilen ve gözleyen bir insandı. Doğru dürüst bir öğle yemeği yemek fırsatını bulamıyordum. Müdürlük kapısında sırasıyla bekleyen arkadaşlarımla geri döndüremezdim. Bu kadıncağızın zaman zaman şöyle ihtarı ile kar-

şalışırdım: Bir lokma bir şey yiyin, zira baş vak-
tiniz geldi. Bunu da ihmal ettiğimiz oldu. Özellikle
uzun köy yolculuğunu ihtiyar ederek bana dardını
açmak isteyen bir köy öğretmenini ihmal etmek,
kalbi duygularına sığmazdı. Eğer bu tür aralıksız
çalışmaların yararlı olabildiyse o vakit kendimi
mut'u sayacağım.

Anılarımı başından beri okumak fırsatını bu-
lan arkadaşlarım görür ki, İzmir iline mahsus ol-
mak üzere daima ayrılmaları bahis konusu edil-
tir. İhtimal İzmir büyük, yaşlandım artık ve has-
talığım da bunlara inzimam edince taşıyamamışım
bu yükü. Diğer taraftan, çok şanssızdım. İzmir'in
en dağıdağalı bir devresine rastlamıştı Millî Eğitim
Müdürlüğüm. Demokrat Partinin son devirleriydi,
27 Mayıs ihtilali, Anayasanın kamuoyuna sunuluşu,
1965 yılına kadar koalisyon halindeki hükümetle-
rin mevcudiyeti... Hepsi hepsi bana rastlamıştı.
Türkiye, büyük bir değişim havası içine girmişti.
İzmir'imiz bundan en çok faydalanandı. O halde
yoğun ve girift çalışma biçimleri karşısında kal-
mışlık' İşte böyle bir anda idi, Ankara Maarif Mü-
dürlüğünün teklifiyle karşılaştım. Herkes İzmir'de
«ha gitti, ha gidiyor» söylentileri dolacağı bir sı-
rada. İhtilalden sonra Eskişehir'den dostum olan
Korgeneral Ankara'ya Vali ve Belediye Reisi olmuş
tu. Benim'e beraber çalışmayı arzu ediyor ve bana
haberler salıyordu. Bunun üzerine bu vefakar in-
sana bir mektup yazma zaruretini duydum. Böyle
bir vazifenin tevdi hususundaki iltifatlarına ve iti-
matlarına teşekkür ettikten sonra hastalığımdan
ve yorgunluğumdan söz ederek affedilmemi rica
ettim. Bunun üzerine üzülen paşam, zaruretle veya
iftiharla aşağıya bir örneğini sunduğum cevabı
mektuplarıyla yalkamı bıraktı ve beni başışladı.
Kendi'lerine hâlâ bağlı bir kalbe şükranlarımı su-
nuyorum:

H A B E R L E R

ELLİ YILDA EĞİTİM AÇIK OTURUMU

Enstitümüzde, Cumhuriyetin Ellinci yılı için
düzenlenen çalışmalardan biri daha gerçekleşti.
26 Mart 1973 günü saat 15'te okulumuzda konfe-
rans salonunda yapılan açık oturumda meslek
dersleri öğretmenlerimiz konuşmuşlardır. Konuş-
macıların adlarını ve konularını yayınlıyoruz:

Sunuş: Hüseyin Yalçın (Toplum kalkınma-
sında eğitimin rolü - Eğitim alanında yapılan tem-
mel değişiklikler.

ANKARA VALİLİĞİ

ÖZEL

11/Ocak/1961

Kardeşim Zeki Bey,

Ankara Maarif Müdürlüğü vazifesini kabul ede-
meyiş sebeplerini belirten mektubuna teşekkürler
ederim. Yazdığım bu hususlar hakkında evvelden
bilgi sahibi olmadığım için maarif sahasındaki mü-
sellem kıymetinden Ankara'ya da istifade ettirmek ev-
dolayısıyla beraber çalışmanın da zevkini tatmak
üzere, biraz da zamanın darlığı yüzünden teklifimi,
bir fikir teatisinde bu'ummadan yapmışım.

Öğretim dâvasına olan derin bağlılığın ile yük-
sek hizmet anlayışın ve bu sahadaki başarılarını ev-
velden beri zevkle takip eder ve devamını candan
arzularım.

Pek ehemmiyetli olmasa da sıhhi durumunun
bozulmasına çok üzüldüm. Geçmiş olsun.

Selâm ve sevgilerimi sunarım.

İhsan Orgun

Vali ve Belediye Reisi

Gerçekten kendimi yorgun hissetmemiş olsay-
dım, bu büyük insanın yanbaşında seve seve ve
azami bir feragatla hizmet etmeyi şeref addeder-
dim. Maalessuf bu nimeti reddetmek zorunda kaldım.
Bu mektup, objektif kanılara varan, politika ve his-
lerden azade olan ve özellikle kadirbilirliğin değer-
lendirilmesi bakımından örnek sayılacak bir olay-
dır. Çok mutluyum ve paşama sonsuz minnetlerle-
le.

Bu olaylar gelip geçenken, biz yine işimizin üye-
rine eğilerek gücümüzün yettiği nisbette İzmir çalı-
şmalarımızın yoluna koyulduk. Sık sık ilçe ve
köylerdeki hizmet gezileri devam ederken şehir
içindeki plânlaşan mesleki toplantıları kaçırmıyor
ve imzalarımı bekleyen dosyaların arasına gömüle-
rek günleri geçiriyor ve hizmetlerin tamamlanması
uğruna yöneliyorduk.

(Devam Edecek)

Güngör Pura (Eğitimimizin bugünkü sorun-
ları ve geleceğe bakış)

Hasan Gülmez (Cumhuriyet döneminde eği-
timin geniş halk kitlelerine yaygınlaştırılması)

Hüseyin Beşer (Yeni eğitim ve öğretim akım-
larının okul programlarına yansması)

Ahmet A'tuğ (Eğitimde fırsat eşitliği ve hi-
limsel özerklik)

FEM EWRİMİ

Besinlerimizin Akibeti

Köşeyi Derleyenler:

Keriman SÂYMAN

Ayten SARIKAR

Semra BALKÜVVAR

Bir balık içinde yaşadığı suda erimez. Bir şe-
ker parçası su dolu bir kap içine konulursa erir.
Bunlar canlıların başlıca karakteristik özellikleri-
ni özetlemektedir. Bir şeker parçası suyun içinde
katı durumunu koruyamamaktadır. Çevresinden
ayrı kalabilme için bir canlı (Bitki veya hay-
van) büyük bir enerji sarfetmek zorundadır. Bu
enerjiyi canlı yediği besinlerden elde eder; bu
sebepten gününün büyük bir kısmını besin aramak
veya yemekle geçer.

Beslenme tarzı ve alınan besinler canlılara gö-
re değişir. Fakat birbirinden farklı olan hayvan
grupları arasında sindirim sistemi esas yapı plânı,
pesinleri parçalamak, yani sindirmek için salgı-
lanan sıvılar (enzimler) arasında ekseriya yakın
bir ilgi vardır. Örneğin; protein ve yağları par-
çalayan ve insanlarda bulunan enzimler, basit bir
hücreli hayvanlarda da bulunmuştur.

Bazı hayvanlar (herbivorlar), besinleri ya bit-
kilerden ya da başka hayvanlardan (karnivorlar),
bazıları ise hem et hem ot yiyerek beslenirler
(Onnivör'lar). Başka hayvanlara musallat olarak
üzerinde yaşayan ve besinlerini onlardan alanlar
da (Parazitler) vardır.

Hayvanlar ve insanlar kendi besinlerini ken-
dileri yapamadıkları için beslenmeleri için yeşil
bitkiye muhtaçlardır. Yani besinin ilk kaynağı
yeşil bitkidir. Sıhhatle kalabilmek için (uygun bir
beslenme) besinlerimizde proteinler, yağlar, kar-
bonhidratlar, bazı mineraller, su ve vitaminler
bulunmaktadır. Karbonhidratlar ve yağlar ener-

jinin başlıca kaynağıdır, bazen proteinler enerji
vermek için yanabilir. Mineraller kemik yapımı,
sinir ve kasların çalışmaları için gereklidir. Bir-
çok enzimler iş görebilmek için bazı iyonlara muh-
taçtır ve enzim molekülleri de mineral olanları bu-
lunur. Fosfor çok lüzumlu bir elementtir. Zira
fosfor taşıyan bileşikler, kasların kasılması gibi
bazı süreçlerde kullanılacak enerji depolarıdır.

Alınan besinlerimiz ağızda, midede, 12 par-
mak bağırsağında ve en sonda ince barsaklarda
olmak üzere önce mekanik sonrada kimyasal sin-
dirime uğruyarak kana karışabilecek hale gelir.

Besinlerimiz kana kavuşmadan birçok deyiş-
melere uğrar, büyük meleküller parçaları, daha
küçük molekül yapısında bir potansiel enerjisi olan
besinler haline gelirler.

Baş kısmında besinlerimizi karbonhidratlar,
yağlar, proteinler ve vitaminler olarak sınıflan-
dırmıştık.

Sindirim sistemimizde proteinlerin kana ka-
rışabilmesi için proteinlerin aminoasidi karbon-
hidratların glukoz; yağların yağ asitleri gliserin
haline gelmesi gerekir. Daha sonra yağ asitleri
erf, diğerleri kan yoluyla emilerek kana karışır.
Kana karıştıktan sonra dolaşım yoluyla kalbe gi-
der, buradan vücuda dağılarak hücrelere kadar
iletilir ve orada yakıt maddesi olarak kullanılır.
Hücresinin ihtiyacı olan daha küçük moleküllü ya-
pılar haline gelirler.

Her hareketin dakikada/
yaktığı kalori tutarı:

Besin (100 gr.)	Kalori	Yürümek 6 Km/Sa. hızla	5,2
Taze banya	32	Bisiklet	8,2
Domates	22	Koşma	19,4
Ekmekek	—	Dinlenme	1,3
Balık	—	Yüzme	11,2
Elma	60	Bir yokuşu sür'atle çıkmak	14
Et	200	Futbol	6
Kuru fasulye	330	Yatak düzeltmek	6
Taze fasulye	40	Dans etmek (yavaş)	5
Havuç	45	Bulaşık yıkamak	1,7
Ispanak	50	Daktilo ile yazı yazmak	1,7
Kabak	—		
Kavun	45		
Limon	45		
Marul	16		
Maydanoz	—		
Mercimek	330		
Patates	90		
Patlıcan	30		
Beyaz peynir	190		
Tereyağ	760		
Yoğurt	120		
Yumurta	140		
Zeytin	362		

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

Ölüm ve Ölümsüzlük

Canlıların yaşaması için gerekli şartları sayar-ken güneş demeden geçemeyiz. Güneşin sönməsi yeryüzündeki hayatın da sönməsinə sebep olur. Ama biliyor musunuz ki canlıların hayatını söndüren etmen yine güneştir.

Canlıların ölümlüne sebep, hücrelerin yıpranıp eskimesi ve belli bir yaştan sonra eskiyenlerin tamamlanması sonucudur. Güneş ışınlarında bulunan X ışınları gibi radyoaktif ışınlar canlı hücrelerin yavaş yavaş yıpranmasına ve dolayısıyla ölümlüne sebep olur.

TOPLU İĞNE BAŞI KADAR İNSAN

Bütün canlılar atomlardan yapılmıştır. Bir ato-

mu basit olarak çekirmek ve elektronlar olarak üzere iki kısımda inceleyebiliriz. Çekirdekte (+) yüklü protonlarla, yüksüz nötronlar, orbitallerde ise (-) yüklü olan ve proton sayısına eşit sayıda elektronlar yer alır.

Bir atomun yapısını kıyaslama ile görmek istersek şöyle diyebiliriz: Eğer atom bir futbol sahası kadar olsaydı, çekirdek bu saha ortasında kalan bir püre kadar olurdu.

Eğer elimizde atomun çekirdeği ve orbitalleri arasındaki bu boşluğu yok etme imkanı olsaydı canlılar, örneğin insanın büyüklüğü bir toz tanesi veya bir toplu iğne başı kadar olurdu ama kitlesi değişmezdi.

50. Yılda Türkiye'de Endüstri

Saadet KİŞİOĞLU

Mebrure MUTLU

Türkiye bir tarım memleketi olmakla beraber, Cumhuriyet devrinde endüstri de kurulmuş ve gelişmeye başlamıştır. Endüstrinin kurulması için en önemli şart ar, doğal ve benzeri şartlardır. Bu şartlar hammaddenin bol ve ucuz olması, enerji kaynaklarının bulunması, yapılmış maddelerin satılacağı pazarlar ve taşıın vasıtalarıdır. Bu şartların bir kısmı Cumhuriyet devrinden önce olmakla beraber modern milli bir endüstri kuramamıştı. Çünkü bunlardan önce önemli bir şart vardı: «Mutlak milli bir hakimiyet».

Cumhuriyet devrinin başlarında ülkemizde birkaç dokuma, gırcır, çimento, zeytinyağı ve sigara fabrikaları dışında büyük ve modern endüstri kuruluşları yoktu. 1923-1925 yıllarında Türkiye'nin halından başka ihraç ettiği yapılmış maddesi yoktu. Memleketin ihtiyacı olan yapılmış maddeler dışarıdan temin ediliyordu. Ülkenin un ihtiyacı bile değirmenlerimizin kapasiteleri ile karşılanamıyordu. Kağıt ve şeker gibi maddeler ise tamamen dışarıdan getiriliyordu.

Böyle bir ekonomiyi kalkındırmak için ne yapmalı sorusu ile karşılaşan Cumhuriyet hükümetleri 1923 yılında «İzmir'de bir İktisat Kongresi'nin toplanmasına karar verdi.

Hükümet 1927 yılında kabul

edilen «Teşvikli Sanayi Kanunu» sayesinde ülkede yeni kurulacak olan fabrikalara önemi çıkarlar sağlamaya başladı. Fakat «Teşvikli Sanayi Kanunu» ile kurulan endüstri ufak tefek imalathanelerden ileri gidemiyordu. Çünkü ülkede gelirler düşük ve tasarruflar belli olduğundan modern endüstrinin kurulması için gerekli para yoktu. Bu yüzden devlet işe esası bir şekilde girişti.

5 yıllık endüstri plânları hazırlandı.

Birinci 5 yıllık endüstri plânına göre genişletilen ve kurulan endüstri kolları şunlardır:

1) Dokuma end., 2) Ağır end., 3) Maden end., 4) Kimya end.

Bu plâna göre kurulan fabrikaların sayısı 16'dır.

Başarı ile bitirilen birinci 5 yıllık plândan sonra hazırlanmış olan ikinci 5 yıllık plânın uygulanmasına başlanmıştır. Bu plânda şu endüstri kolları yer almıştır:

1) Madencilik, 2) Bölge elektrik santralleri, 3) Gıda end., 4) Kimya end., 5) Denizcilik.

Bu plâna göre kurulacak fabrikaların sayısı 100'ü geçmiştir. Böylece endüstrinin milli gelirdeki yeri 1927'de % 10 dan az iken 1965 te % 22 ye yükselmiştir.

Üçüncü 5 yıllık kalkınma plânını 1973-1977 yıllarını içine almış olarak hazırlanmıştır. Bu plânda «kalkınma hızının artırılması, makina endüstrisinin geliştirilmesi ve dış piyasalara yapılmış maddelerin satılması» göz önüne alınmıştır.

TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİ ÇEŞİTLERİ

1 — Tarıma dayanan endüstri kolları: Besin maddeleri, içkiler, konserveçilik, bitkisel sabun ve yağ yapımı, şeker fabrikaları,

hayvansal yağ ve peynir yapımı, tütün ve çay endüstrisi.

Şeker endüstrisi: İlk şeker fabrikamız 1926'da Alpaullu ve Uşak'ta kurulmuştur. Üretim 1923 da 573 ton şeker. Eskigehir ve Turhal fabrika eni yapıldıktan sonra üretim 1949 yılında 135 bin ton. 1971 de 17 fabrikasının şeker üretimi 724 bin tondur.

2 — Dokuma endüstrisi: a) Pamuklu dokuma üretimi 1962 yılında 533 milyon mt. 1972 yılında 945 milyon metredir.

Yünlü dokuma üretimi: 1962 yılında 21,1 milyon metre. 1972 yılında 33,8 milyon metre.

Sunî ipeklî dokuma üretimi: 1962 yılında 23 milyon metre, 1972 yılında 65 milyon metredir.

3 — Maden endüstrisi: Demir-çelik fabrikaları, gemi yapımı, tarım araç ve makineleri yapımı, madeni eşya çeşidini söyleyebiliriz.

Birinci 5 yıllık plân gereğince 1937 yılında Karabük'te, Kırıkkale demir-çelik endüstrisi, son yıllarda Ereğli demir-çelik ve İskenderun demir-çelik fabrikaları kurulmuştur.

Ayrıca memleketimizde bakır, pirinç, kurşun endüstrileri kurulmuş, İstanbul'daki bakır endüstrisi ile Samsun'daki bakır eritme sanayii, Kırıkkale ve İstanbul'daki pirinç endüstrisi memleket ihtiyacının tamamını karşılamaktadır.

Türkiye'de madeni eşya endüstrisinde faaliyette bulunan devrinden önce çok az idi. Bu kuruluşların sayısı Cumhuriyet gün madeni eşya bakımından oldukça gelişmiştir. Madeni eşyalarımız şunlardır: Döküm kalifer, radyotör, düdüklü tenceler, alüminyum mutfak eşyaları, mekanik süpürgeler, gaz fırınları, bu-

Bitiş ve Bağlayış

Morumsu bir devinin
ak bulutlardan öte
İngesel bir yolculuğa başlayış
susukdan ezgilere
İnançsal özverilerde suskun
düşünceler evreninde.

Çiçeksi bir diriliş

Toprağın bitmişliğinde
Uslardan dağılan özgürlük
sarıda yeşillenince,
Umutlarda özlener herşey avuçlarımda işte...

UMUT

Bir devinin doldurduğu yitildiği
ersik, gizemli
bu utlar akılcı, rüyaların tersine
bir serüven başladı yine
tahta arabanın tekerleklerinde

Yeni bir umut dağlardan öte
bulutlar, akılcı mı akılcı
uzak bir limanda sayrı martılar
gizemliliğine ezgiler söyler gecede.

Bir sesleniş çok ötelelerden
göğün sesler içinde, içten mi içten
ezgiler bir yalnızlığı söyler
büyür gün güne özemler.

Umut, bir arabanın gıcırıtılı sesinde
döner de döner gecelerde
umutlar evrenindeki görünmez peri
ne olur bir dokunsa bir kez karanlığımıza.

Nefise SÜRGEVİL

dolapları, dikmiş makineleri, ban-
yo termesifonları, banyo küvet e-
ridir.

Makina endüstrisi Cumhuriyet
devrinde iptidai şekli ile vardı.
Bazı tarım aletleri belli ölçüde
yapılıyordu. Şimdi ise makina
endüstrisinde gelişmeler göster-
mekteyiz. Son yıllarda 3 marka
otomobil yapılmaktadır. Makina
çesitlerimiz: Elektrik makinası,

mekiksiz dokuma tezgâhları,
kimya endüstrisi makineleri, bi-
siklet.

Türkiye'de çimento endüstrisi:
Tuğla ve kiremit yapımı, cam ve
şişe endüstrisi.

1926 da İstanbul yakınındaki
iki çimento fabrikasında üretim
20 bin ton, kurulan yeni fabri-
kalarla üretim (17) 1971 de 7555
bin tondur.

4 — Oduna dayanan endüstri-

miz arasında kereste fabrikaları,
mobilyacılık, kâğıt fabrikaları
bulunmaktadı.

Kâğıt endüstrisi: İ.k kâğıt fab-
rikamız İzmit'te 1934 yılında
kurulmuş, 1936 da işletmeye açıl-
mıştır. 1948 de üretim 18 bin ton
iken, 1971 de üretim 194.180 ton-
dur. Memleketimiz ihtiyacını kar-
şılama üzere Çaycuma (Zongul-
dak), Aksu (Giresun), Dalaman
tesisleri, Aliğa'daki Viking kâ-
ğıt fabrikaları kurulmuştur.

Şimdi memleketimizin yıllık
kâğıt isteğinin 200-250 bin ton
o'duğu sanılmaktadır.

Kimya ve plâstik maddeler en-
düstrisi: Daha ziyade dağınık
halde ve çoğunlukla küçük işlet-
meler olarak kurulmuş, sonra
önemli gelişmeler göstermiştir.
İlk kuruluşlar arasında İzmit'te
klor ve sudkostik fabrikaları ile
Karabük tesislerindeki asit sülfür-
rik ve amonyum su'fat fabrika-
ları vardır. Son zamanlarda İs-
tanbul çevresinde birçok ilaç fab-
rikaları kurulmuştur. İlaç fabri-
kaları Cumhuriyetten önce dev-
letin kontrolü altında değildi.
1924 de ilaç ithalât ve satışı ruhsa-
ta bağlanmıştı. 1927 de 29 iş-
letme vardı. Bu işletmeler de
küçük laboratuvarlar şeklinde
idi. 1969 da ilaç yapımı ile uğra-
şan 132 firma bulunmaktaydı.
Bunların 129'u özel sektöre bağ-
lı idi. 1972 Türkiye'sinde ilaç ar-
tık bir endüstri niteliğindedir.
İlaç hammaddesinin ithal edilme-
si nedeniyle fiyatlar yüksektir.

Petro - Kimya endüstrisi: Bu
endüstrinin ürünleri petrolden
verilmektedir. Türkiye için yeni
bir endüstridir. Yarımcı'da yapı-
lan Petro Kimya işletmesi 1969
da gerçekleştirilmiştir. Hızla ge-
lişen bu endüstri, kullanım alanı
geniş olan ürünler üretmekte-
dir. Bu ürünler benzin, motorin,
asfalt, naftalin, sentetik deter-
janlar, sentetik lifler, sentetik
gübrelere, tarımsal mücadele ilâç-
ları, boyalar ve çeşitli endüstriyel
alkollerdir.

KIRMIZILARIM

Hülya KAZIMOĞLU

Fransızca: I

«Tomtom Kuzu» yu, «Kırk Ha-
rami'eri» i, «Kırmızı Bereli Kız» ı,
«Kül Kedisi» ni hiç sevmemiştim
o gün... Oysa babam, her zaman-
kinden daha güzel anlatıyordu o
çok sevdiğim masalları.

— Tomtom Kuzu'nun karşısı-
na kocaman bir kurt çıkmış.
«Tomtom Kuzu, Tomtom Kuzu!
Seni yiyeceğim» demiş. Tomtom
Kuzu çok korkmuş. Ağlamaklı
bir sesle: «Ne olur beni şimdi
yeme kurt kardeş! Bak ben ne
zayıfım. Etleyenim, sütleneyim,
ondan sonra ye» demiş..

O anlatıyordu bıkmadan, usan-
madan. Ama ben onu dinlemi-
yordum. Gözlerimi; annemin ye-
ni ördüğü karpuz kol'u, etekleri
sarı civcivlerle oışlı kırmızı elbi-
senden, kırmızı rügan ayakkabı-
bımdan ayıramıyordum. Ayakkabı-
bıların ne güzel parlıyordu! Kül
kedisinin baloda giydiği altın a-
yakkabı kadar güzeldi... Sımsıkı
tutmuş, bağrıma basmıştı. Er-
kenden gün bayramdı. Erkenden
kalkacak, giyecektim oğları...
Taştan taşa sekecektim kirlen-
mesin diye. Bana «Kül Kedisi»
diyecekti Ufuk. O da «Prens» im
olacaktı. Elele tutuşacak, ath
karnıcalara koşacaktık. Pamuk
helvası da yiyecektik.

O gece, rüyalarımı kırmızılar
süslemişti... «Kırmızı Elbiseli
Kız» olmuştum. Öyle demişti U-
fuk. Sen; «Kırmızı Elbiseli Kız»
sın demişti. Kırmızı papatya'ar

toplamaştım büyükanneme... Bir-
denbire karşıma kırmızı bir kurt
çıkı. Ağaçlar kırmızıydı, gökyüzü
kırmızıydı, ırmaklar kırmızıydı.
Hatta güneş kırmızıydı, kırmızı
kadar sıcaktı. Ve ben buram bu-
ram terliyordum. Aaa!... Ufuk
da kırmızılar giymiş. Elinde kir-
mızı pamuk helvası, bana koşu-
yor... Hülyaaa!... Yavrum! Kı-
zım!

— Anneciğim! Niye uyandır-
dın beni? Ben Büyükanreme kir-
mızı.....

Heyhat! Oda kıpkırmızı. Ne
çok sıcak var? Peki, annem ni-
ye böyle telaşlı? Nereye gidiyo-
ruz? Niye koşuyor annem? De-
reyi geçiyoruz... Ve ben yatak-
ta... Niye buradayım ben? Bana
korkuyla bakan bu yabancı göz-
ler kim? Bu sesler, bu çiğ'ıklar
nereden geliyor?.

Gün ısıdı... Nihayet annem,
babam... Aman Allahım! Ne ka-
dar değişmişler? Elbiseleri yırt-
ılmış... Hani babamın siyah saç-
larının yarısı? Niye yüzü kara?
Yoksa, yoksa ağlıyor mu ba-
bam? Annem niye koltuğa attı
kendini? Bu kalabalık n'ye? Ba-
bacığım! Anneciğim!...

Babam ağlıyor, annem ağ-
lıyor, ben ağlıyorum. Peki, ben
niye ağlıyorum. Ağlarım tabii.
Çünkü babam ağlıyor... Babalar
ağlar mıydı?

Güneş doğmuştu... Ama kırmı-
zı değildi. Külkedileri, prens'er

koşuyordu sokaklarda. Pamuk
helvası yiyorlardı. Henüz çok
sıcak olan sokağın köşesindeki
dumanları tüten, kapkara yıkık-
lığa bakıyorlardı. Ben de oraya
baktım hayretle. Ne olmuştu ora-
ya? Benim evim nerede? Her-
halde külkedisinin perileri, bağ-
ka yere taşınmışlardı onu.

Kırmızı ayakkabımı, kırmızı
e-bisemi sordum. Sustular... Boy
nu küçük baktım külkedilerine...

O acı gerçeği, seneler sonra
çok iyi anlamıştım. Evimiz yan-
mıştı. Doğduğum, masallarla do-
lu evim kül olmuştu. O bayram
günü, kırmızı ayakkabı yerine,
kocaman terlikler giymiştim.
Kimbilir kimindi? Artık babam
masal anlatmaz olmuştu. Çocuk-
luğuramın en güzel günlerini; bom
boş odalarda, annemin yaptığı
bebeklerle oynayarak geçirmiş-
tim. Artık Ufuk da yoktu. Her-
halde başka bir külkedisi olmuş-
tu.

İki sene önce, yolum o küçük
kasabaya düştü. Evimize gittim.
Hâlâ kara enkazı duruyordu.
Taş yığınlarının arasında; kırmı-
zı e-bisemi, kırmızı ayakkabımı
aradım. Göremedim... Ne garip?
Aradan seneler geçtiği halde, o
korkunç günü unutamıyorum.
Zaman zaman gözlerimden kırmı-
zı, kırmızı gibi sıcak yaşlar
yuvarlanır. Bu; giyemediğim kir-
mızılarım için mi, yoksa kaybet-
tiğim prensim için mi? Bilemiyo-
rum...

KÖRDUMAN (I)

Asuman DİNÇEL
Türkçe: II

Kitabı ilk elime aldığımda, kapak düzeni ilgimi çekti: Bağdaş kurmuş, e'i çenesinde bir kadın... Geride dumanlı dağlar... Ve bir top ışık. Gündüz mü, gece mi belli değil. Doğuyor mu, yoksa batıyor mu o ışık, belli değil...

Okumadan önce bu kompozisyon bana pek bir şey düşündürmedi. Belki de kitabı bir an önce okumak isteyişim düşünmemi engelledi. Okudum kitabı. Ama hayır, okumadım, yaşadım Körduman'ı. Başkisi Mustafa'nın yanbaşıydım, içindeydim belki. Çok iyi tanyordum onu. (Bu yargıya nereden vardım, bilmiyorum). Duygularını biliyordum, imgelerini biliyordum, düşüncelerini biliyordum. Hiç yatanca değildi Mustafa bana.

«Beni bu sonuca götüren şey ne?» diye sordum kendi kendime. Yanıt şu oldu: «Kemal Tahir'in güçlü ve yetkin oluşu.»

En çok yansıttığı tiplerin güçlülüğü ile etkiledi beni; Körduman'ın gerçekçi anlatımı'ne Mustafa, dipdiri bir varlık olarak çıktı karşıma. Ülküsel bir tip değildi o. Yani, yazarın anlatmak istediği amaç için yaradılmamıştı. Bana öyle ge'di ki; köyün birinden bir Mustafa seçti ve onu anlattı Kemal Tahir. Kusurları ile vardı Mustafa, tutkuları ile vardı, kendi evreniyle vardı. Davranışlarından kendi sorumlu değildi. Onu öyle yapan, yazar da da değildi.

Gerçekten öy'e olduğu için böyleydi...

Kitap bitti. Kapağımı kapatır-

ken, resim yeniden gözüme takıldı. İlk kezinde sıradan bir resim gibi gördüğüm, eli çenesindeki kadına baktım ve görebildim. O Ayşe'ydi. Mustafa'nın Ayşe'si...

Her sevi öyküsünde bir Ayşe vardır. Sever, sevilir. Körduman'ın Ayşe'si onlara pek benzemiyor. Mustafa, ilk kez yolunu keser onun. Ayşe, ensesine bir taş vurarak karşılar. Bu, yeni dirilen bir kızın nazi değil... Bu seviyi bilmeyen, tatmak istemeyen birinin karşı koyuşu...

Korkuyor Ayşe, sevmekten. Belki de, erkeklerden. Anası bir gün mü görmüş kocasından! Ya öteki kadınlar? Gurbete giden kocalarının özlemiyle geçiyor, en güzel günleri...

Ayşe, sevmekten kaçıyor ama, yazgısından kaçamıyor. Bu kez, Hocaların Hakkı'ya kuma o'arak gidiyor. Bir erkekten kaçarken, hem bir erkeğin, hem bir kadının boyunduruğu altına giriyor.

Ama, ona delicesine tutkun olan Mustafa, Ayşe'yi elde etme çabalarına ara vermiyor. Onu elde etmeye kararlı. Sonunda, ereğine ulaşıyor. Oysa, Ayşe'nin kendini verişinde, bir istek söz konusu değil. Karşı koymanın bikkanlığı ile kendini bırakır Ayşe. Bu gizli ilişki, uzun süre gizlenemez köylüden. Boş bulunurlar da, ele verirler kendilerini. Yakalanırlar bir arada. Ayşe, tüm köylünün yuhaladığı, yüzüne tükürdüğü alçak bir kadın olmuştur. O yüzden üzgündür, düşüncelidir.

Dumanlı dağlar çevresinde bağdaş kurup oturmuştur Ayşe.

Bu durum, köy yaşamının sorunlarından biri işte. Hoş, kentte de buna benzer sonuca ulaşmış ve bu yüzden kınanmış kadınlar yok mu? Çok.. Bu sorunun çözümü, birçok şeylerin çözümünün doğuracağı sonuç yoluyla bulunur. O da, ayrı bir sorun.

Daha buna benzer, ne sorunları yansıtmış yazar. Ekonomik, sosyal, aktöresel...

Baştan sona dopdolu bir roman.

Çok şeyler öğretti bana, Körduman. Köy yaşamını yakından tanıdım, köyden biri o'dum okurken.

Şu nokta da dikkati çekti: Tüm sorunları içermiş kitap, ama bu sorunlar umutlarını kırmadı benim. Iımlı bir anlatımı var yazarın. Tüm sorunları, çözülmesi gereken bulmacalar gibi üstüste yığmamış. Bu yüzden de bunaltmıyor insanı..

Her şeyden önce sevdendir köy üyü, köyü.

Ben de Körduman'la sevdim köylüyü köyü...

(1) Yazarı, Kemal Tahir. Bilgi Yayınevi'nin 118 No.lu yayını. Kitap, 1955 de ilk, 1971 de ikind kez basılmış. Fiyatı: 20 TL. Boyutları: 11x19. 530 sayfa.

Önceki sayılarımızda, bir yanlışlıkla yazarının adı değişik basılan bu yazıyı eksiksiz yeniden yayınlıyoruz.

YİTEN GÜN

Ferda BABA
Türkçe: II

Yağmur, iyice hız aldı. Toprakta gokyuzu kucaklaşıyorlar, yağmur aracılığıyla, oysa ne denli iraklar.

Damiacıklar, yol üstünde zipiyor, oyun mu oynuyorlar dersiniz, ne denli mutluluk kimbilir. Karşıda, birikmiş sular yol alıyor, kendine açtığı bir yerden... Sonsuza dek gidecek, sonunda yi tecek biliyorum. Gözlerimi yolluyorum akan suyla birlikte, gidiyor gidiyor... Ardından lakakalıyor.

Güneş, sanırım içine dönmüş bugün, sır vermiyor dışarı, oysa bahar'da, yaz'da bir bir dökerdi önümüze gözlerini. Dök içini ışın yüklü yuvarlağım, dök... Yoksa, gök değil mi ağlayan, yoksa sen misin?

İnsanlar gitti ortadan, arada bir, varlıklarını belli etmek istencesine, koşarak gidiyorlar... Gıysileri yer yer ıslanmış, saçları yüzlerine yapışmış; ayakkabıları delinmiş, su alıyor kimisinin, ya da naylon ayakkabısının, deliklerinden da'mış içeri sular; ayak yere bastıkça tek düze sesler çıkarıyor. Çorabın içindeki ayakları düşünüyorum, kim bilir ne denli morarmış, büzülmüş kalmıştır. Nereye gidiyor acaba? Evine mi, evinde sobası var mı, yanıyormu? Akşama ne yiyecek şimdi karnı tok mu?

Bir çocuk geçti önümden, ellerini; yırtık, yama dolu pantolonunun, ka'an cebine sokmuş, yarısı dışarıda. Kısalmış panto'on, ayak bileklerini dışarıda bırakmış; kan basmış ayaklarını sanki, çorapları yetişememiş ki panto'ona dek. Saçlarından sızan sular, asfalt yolda ilerliyormuşçasına, sakın ve sessiz yol alıyor, gömleğinden içeri doğru. Omuzlarını kaldırmış,

başı omuzlarının içine gömülü, güneşli bir havada yürüyormuşçasına usul usul gidiyor... Gözlerine bakmadım ama, biliyorum. o gözlerin, neden koşacakmışım, şeker değilim ya eriyeyim, der gibilerden çevresine baktığını. Belki, kendine bile ağmaktan ürktüğü bir gerçek gizli, o takışların ardında... Koşsam nereye gideceğim, sokak daha iyi bana.. ama, neden koşayım, şeker değilim ben.

Yağmur damlaları, yine toprağa ulanmaya devam ediyor...

Akşam çöktü kentime, mor akşam; dağlarım morardı bu kez, görünen dağlarım yok ki. Akşamın morluğunu iki üç yap raksız dal yırtıyor, baş kaldırıyor ona, kara kara.

Kanat çırpan bir kuş, maviliğin içine daldı... O da götürdü göz'երimi.

Göz pınarlarımda iki iri damla yağ, kurudu kaldı. Akmasını unuttu sanırım.

Ellerim; kalem tutan, yazan ellerim, suskunluk uğraşına girme çabası içinde.

Düşüncelerimi yağmur suyunda yıkadım.....

Göz pınarlarımdaki damla ansımı akmaman nasıl olduğunu, usul usul yol alıyor, ellerim uyku diyor kendince, utku benim. Düşüncelerimi arttı yağmur suyu, şimdi toprak kokuyor. İnsansıl duygular dolduruyor yüreğimi.

Yağmurun sesini dinliyorum, gözyaşlarım yağmur damlacıklarına karışıyor, hıçkırıklarım da yağmur sesine.

Koca bir günü doğayla birlik tüketiyorum.

Karanlıklarda yitiyor, yitiyorum.

Yağmurda Gece

Kara bir bulut
Bürümüştü gökyüzünü,
Koca, kapkara bir bulut.
Ne yıldız vardı gökte,
Ne de ay,
Kaybolmuştu günün maviliği,
Evren karanlıkta kaybolmuştu sanki.
İri parlaklık vuruyordu yüzüme
Ara sıra.
Ardından korkunc bir gürültü
Sarıyordu çevreyi,
Boydan boya.
Susamış toprak, susamış çayır,
Susamış çiçek,
Ve susamış doğa,
Yağmur damlalarını içiyordu
Doya doya..

Nuray KEMAHLI
Almanca: III

İbrahim Zeki Burdurlu Gecesi

19 Nisan 1974'te, enstitümüzün edebiyat öğretmenlerinden ve dergimizin sorumlu yönetmeni İbrahim Zeki Burdurlu'nun 36. sanat yılını kutlamak için hazırlanan program, enstitümüzün konferans salounda sunuldu.

Türkçe bölümü öğrencilerinin hazırladıkları programa saat 20'de başlanmıştır. Çağrılı öğretmenlerimizin, konuklarımızın, arkadaşlarımızın izledikleri programın sonunda sahneye çağrılan İ. Zeki Burdurlu, sanat yaşamıyla ilgili üç anısını sunmuş, ayrıca üç şiirini okumuştur. Daha sonra, Burdurlu'ya, Türkçe bölümü öğrencileri, bir anı armağan, Burdurlu öğrenciler de çiçekler sunmuşlardır. Edebiyat öğretmenlerimizden M. Orhan Soysal'ın hazırladığı program, olumlu ve yararlı olmuştur. Uyanış, İbrahim Zeki Burdurlu'yu kutlar, daha nice yıllar ünlü bir yaşar sürmesini diler.

Gecenin programını yayınlıyoruz:

36. SANAT YILINDA

İBRAHİM ZEKİ BURDURLU

İnsan — Eser — Fikir — Duygu

PROGRAM

Sunan: Yurdagül Doğanata

I. BÖLÜM

Hayatı — Suzan İnce

Şiiri — Ferda BABA, Şükriye KOÇBAY

Duyguları — Fikriye ALACA

«Kimliğim» (Şiir) — Selma PERÇİN

Masalı — Şükriye BEKRET

«Üç Yumukla Üç Yumak» (Masal) — Gülten

GÜNAYDIN

Romanı — Fatma Z. EVEREST

«Akdeniz'in İnsan çiçeklerin»nden (Roman) —

Naime AVŞİN

Tiyatrosu — Neşe KURTCEBE

«Bunalım»dan (Tiyatro) — Semra ŞAPÇI

ARA (10 dakika)

II. BÖLÜM

Sev Beni (Şiir) — Yaşar Sami Gökgöz

Eğitici - Öğretici Eserleri — Sevim BANDIRMALI

«Kazdağ'ının Sarıkız'ı» (Efsâne) — Suna ARSLAN

«Karaoğlan Destanı»ndan (Destan) — Birgül SEZGİN

«Hesabı Sormak» (Manzum Fıkra) — Servet BİNBİR

İncelemeleri — Necla OLGUN

«Doğalaştık» (Şiir) — Şükran ARAS

Fikirleri — Muallâ KARAMAN

«Bu Sabah» (Şiir) — Asuman DİNÇEL

Bizim Gözümüzle Burdurlu — Güdane GÜNGÖR

İbrahim Zeki BURDURLU'nun sesinden, sanat yaşamı ile ilgili anıları ve şiirlerinden örnekler.

Bir Söyleşinin Düşündükleri

(Baştarafı 3. Sahifede)

min etmek içindir. İştiiğime göre sayın konuşmacı halkın dili olan arı Türkçeyi arama ve yaymayı amaçlayan Türk Dil Kurumunun da üyesi imiş. İnanmadığı, önemsemediği bir uğrayışı amaçlayan böyle bir kuruma üye olmasını da kavrayamadım.

Konuşmacımız dördüncü kanıt unsuru olarak «Divan Edebiyatının hep aynı güzeli dile getirmesini, bu edebiyat için kusur sayıyorlar. Halbuki Divan Edebiyatındaki güzel, Türkün güzellik anlayışını ifade eder» diyorlar. Divan Edebiyatındaki güzel, yani «siyah saçlı, beyaz tenli, kara gözlü, kırmızı dudaklı» mi'li güzelmiş. Halbuki sarışın, mavi gözlü Türkler de var. Ve bu sarışın, mavi gözlülerin güzel ve çirkin olanları var. «Türkün güzellik anlayışına» göre bunları nasıl niteleyeceğiz? Tümüne «çirkin» mi diyeceğiz? Güzelliği bilimsel olmayan, her türlü estetik ölçünün dışında sadece «belli bir renkte» aramak buna da «Türkün güzellik anlayışı» demek, temelde yanlış bir hüküm. Böyle bir

güzellik anlayışı, olsa olsa belli bir zümrenin güzellik anlayışı olabilir.

İşte konuşmacımızın fikrini kantlayışı bu. Bu fikirlerin kanıt unsuru olmak bir yana, ileri sürülen iddiayı destekleyici niteliği bile yok. Esasen iddia yanlış olduğundan, onu destekleyici fikir doğal olarak bulunamaz. Herhangi bir edebiyat tarihi kitabını açtığımız zaman, orada Divan Edebiyatının bir «saray ve okur yazarlar» edebiyatı olarak nitelendiğini görürsünüz. Hatta bazı edebiyat tarihlerinde Divan Edebiyatı için «bu edebiyat inkişaf ettikçe halktan alâkasını kesti, gitgide divan şairleri halk lisansı ile yazmayı ve halka hitap etmeği tenezzül addettiler (1)» şeklinde yazılara rastlanır.

Esasen Divan Edebiyatı hüküm sürdüğü süre «Halk Edebiyatı» adı ile ayrı bir edebiyatın varlığı, bu saray ve okur yazarlar edebiyatının, halk edebiyatı olmadığını en güzel şekilde kanıtlar.

(1) Edebiyat Tarihi Dersleri, Ağâh Srrı Levent, Sayfa (69)